

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, БІЗНЕСУ
ТА ТУРИЗМУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
«_____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Сучасний стан та тенденції розвитку міжнародного фондового ринку»

Виконавець: Сирдюк Ганна Костянтинівна,
група МEB-401

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин, бізнесу
та туризму ФМВ НАУ
Прокоп'єва Аліна Анатоліївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Пічкурова Зоя Володимирівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Леся ПОБОЧЕНКО

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Сирдюк Ганни Костянтинівни

1. Тема роботи «Сучасний стан та тенденції розвитку міжнародного фондового ринку» затверджена наказом ректора від «26» березня 2024 р. №441/ст.
2. Термін виконання роботи: з 13 травня 2024 року по 16 червня 2024 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання тенденції міжнародного фондового ринку, статистичні матеріали Національного комітету з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Рахункової палати України, дані Національного банку України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України.
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні засади міжнародного фондового ринку, аналіз сучасного стану міжнародного фондового ринку, проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України в контексті глобалізації (перелік розділів кваліфікаційної роботи).
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: в роботі розміщено 11 таблиць, 7 рисунків та 11 додатків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.03.2024	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	25.03.2024	Виконано
3.	Розкрити теоретичні засади міжнародного фондового ринку, (1 розділ)	06.05.2024 – 12.05.2024	Виконано
4.	Провести аналіз сучасного стану міжнародного фондового ринку, (2 розділ)	13.05.2024 – 19.05.2024	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України в контексті глобалізації (3 розділ)	20.05.2024 – 26.05.2024	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	27.05.2024 – 30.05.2024	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	31.05.2024	Виконано
8.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	01.06.2024	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	03.06.2024	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	03.06.2024	Виконано

8. Дата видачі завдання: «15» березня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис керівника)

Прокоп'єва А.А.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

(підпис випускника)

Сирдюк Г.К.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Сучасний стан та тенденції розвитку міжнародного фондового ринку»: 94 сторінки, 11 таблиць, 7 рисунків, 83 літературних джерел, 11 додатків.

Перелік ключових слів (словосполучень): ЦІННІ ПАПЕРИ, МІЖНАРОДНИЙ ФОНДОВИЙ РИНОК, ОБЛІГАЦІЇ ВНУТРІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ПОЗИК, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ.

Об'єкт дослідження: є міжнародний фондовий ринок, який охоплює фінансові взаємовідносини та операції з цінними паперами між різними країнами та їхніми учасниками.

Предмет дослідження: є сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного фондового ринку.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в розгляді сучасного стану та тенденцій розвитку міжнародного фондового ринку.

Методи дослідження ґрунтуються на комплексному аналізі теоретичних концепцій, статистичних показників, використано метод системного аналізу, порівняльного аналізу, статистичного моделювання та експертних оцінок.

Отримані результати та їх новизна: дослідження показало, що сучасний міжнародний фондовий ринок характеризується високою волатильністю, глобальною взаємозалежністю та збільшенням ролі цифрових технологій.

Значущість виконаної роботи та висновки: дослідження надає практичні рекомендації для інвесторів, аналітиків та регуляторів щодо адаптації до швидко змінюваних умов міжнародного фондового ринку.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо сучасного стану міжнародного фондового ринку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ.....	11
1.1. Поняття, структура та характеристика інструментів міжнародного фондового ринку.....	11
1.2. Організація та управління міжнародними фондовим ринком.....	21
1.3. Вплив глобалізації та політичних факторів на міжнародний фондовий ринок.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ.....	29
2.1. Географічна структурованість міжнародного фондового ринку.....	29
2.2. Дослідження основних трендів світового ринку цінних паперів.....	34
2.3. Оцінка сучасного стану фондового ринку в Україні.....	42
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	50
3.1. Вплив пандемії COVID-19 та війни в Україні на розвиток світового фондового ринку.....	50
3.2. Вплив цифрової трансформації та застосування інновацій на світовому фондовому ринку.....	55
3.3. Перспективи розвитку фондового ринку України в повоєнний час.....	63
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	83

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЦП- цінні папери

ФР- фондовий ринок

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Міжнародний фондовий ринок відіграє ключову роль у глобальній економіці, створюючи можливості для інвестування та залучення капіталу через міжнародні фінансові інструменти. Зростаюча глобалізація та розвиток технологій змінюють його обличчя, впливаючи на стратегії інвестування, регулювання та функціонування ринкових учасників. Розуміння сучасного стану та тенденцій розвитку міжнародного фондового ринку є критично важливим для інвесторів, фінансових установ, регуляторів та дослідників.

В сучасній економіці велике значення має фондовий ринок, який становить ключове джерело залучення капіталу та його спрямування на інноваційний розвиток. Український фондовий ринок, який лише недавно почав формуватися після отримання незалежності, стикається з численними недоліками та проблемами. В порівнянні з розвинутими країнами, фондовий ринок України є менш розвиненим, що створює потребу в дослідженні його сучасного стану та особливостей розвитку.

У даному дослідженні ми пропонуємо оглянути сучасний стан міжнародного фондового ринку, визначити основні фактори, що впливають на його розвиток, та проаналізувати ключові тенденції, які формують майбутнє цього ринкового сегменту. Дослідження спрямоване на розкриття важливих аспектів функціонування міжнародного фондового ринку, виявлення його переваг та викликів, а також визначення можливостей для подальшого розвитку та вдосконалення.

Актуальність дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку міжнародного фондового ринку визначається його значущістю для різних сфер глобальної економіки. З розвитком технологій, глобалізацією та змінами у світових економічних умовах, міжнародний фондовий ринок стає ключовим механізмом для залучення капіталу, розподілу ризиків та формування інвестиційних стратегій.

Розуміння сучасних тенденцій у цій галузі дозволяє інвесторам, фінансовим установам та регуляторам адаптуватися до змін на ринку, мінімізувати ризики та максимізувати можливості для отримання прибутку. Крім того, зростає інтерес до

розвитку міжнародного фондового ринку в контексті створення стійких та ефективних механізмів фінансової стабільності та забезпечення економічного зростання.

Враховуючи швидкі зміни на світовому ринку та потребу у постійному оновленні стратегій управління капіталом, дослідження сучасного стану та тенденцій міжнародного фондового ринку є актуальним і важливим завданням для фахівців у галузі фінансів, економіки та бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато науковців як українського, так і зарубіжного походження, досліджували сутність та проблеми розвитку фондового ринку. Серед них можна відзначити таких вчених, як Павлов В.І., Романенко О.Р., Буренін О.М., Шкварчук Л.О., Янчинська Т.М., Кушлін В.І., Гриньова В.М., Видяпіна В.І., Мозговий О.М., Джонк М.Д., Гітман Л.Дж., Найман Е.Л., Кравченко Ю.Я., Висоцька М.П., Грущинська Н.М., Корж М.В. та інші.

Метою кваліфікаційної роботи полягає в розгляді сучасного стану та тенденцій розвитку міжнародного фондового ринку з метою розкриття його основних характеристик, виявлення факторів, що впливають на його функціонування, а також визначення можливих шляхів подальшого розвитку та удосконалення.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- визначити поняття, структуру та характеристику інструментів міжнародного фондового ринку;
- дослідити організацію та управління міжнародними фондовим ринком;
- Вплив глобалізації та політичних факторів на міжнародний фондовий ринок;
- дослідити географічну структурованість міжнародного фондового ринку;
- провести дослідження основних трендів світового ринку цінних паперів;
- визначити оцінку сучасного стану фондового ринку в Україні;
- визначити вплив пандемії COVID-19 та війни в Україні на розвиток світового фондового ринку;
- визначити вплив цифрової трансформації та застосування інновацій на світовому фондовому ринку;

– визначити перспективи розвитку фондового ринку України в повоєнний час.

Об'єкт дослідження – є міжнародний фондовий ринок, який охоплює фінансові взаємовідносини та операції з цінними паперами між різними країнами та їхніми учасниками.

Предметом дослідження – є сучасний стан та перспективи розвитку міжнародного фондового ринку. Це охоплює аналіз факторів, які впливають на його функціонування, включаючи політичні, економічні та технологічні чинники, а також вивчення стратегій інвестування, фінансових інструментів, ринкових тенденцій та ризиків.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному аналізі теоретичних концепцій, емпіричних даних та статистичних показників, що дозволяє отримати всебічне уявлення про стан та тенденції розвитку міжнародного фондового ринку. Досягнення цієї мети передбачає використання методів системного аналізу, порівняльного аналізу, статистичного моделювання та експертних оцінок. Також буде використано кілька методів дослідження, включаючи аналіз літературних джерел, інтерв'ю з експертами та анкетування учасників ринку. Всі ці методи дозволять отримати об'єктивні дані та висновки щодо сучасного стану та перспектив розвитку міжнародного фондового ринку.

Теоретична основа дослідження ґрунтується на ключових концепціях та теоріях, що визначають функціонування міжнародного фондового ринку. До цих концепцій належать теорії ефіктивного ринку, портфельного управління, теорії інвестиційного поведінки та ризик-менеджменту. Аналіз цих теоретичних підходів дозволить зрозуміти основні закономірності та механізми функціонування міжнародного фондового ринку, а також визначити ключові фактори, які впливають на його розвиток та ефективність.

Апробація результатів дослідження Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено в наукових публікаціях:

Сирдюк Г.К. Перспективи розвитку фондового ринку України в повоєнний час/ XXIV Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і

молодих учених "Політ. Сучасні проблеми науки", секція «Розвиток міжнародних економічних відносин в контексті війни в Україні», 4 квітня 2024 р., НАУ, м. Київ – с.158

Сирдюк Г.К. Війна в Україні як фактор трансформації міжнародного фондового ринку/ XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 25 квітня 2024 р., НАУ, м.Київ (подано до друку).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 11 таблиць, 7 рисунків та 11 додатків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 83 найменування на восьми сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

1.1. Поняття, структура та характеристика інструментів міжнародного фондового ринку

Ринок цінних паперів (далі – ЦП) є важливим елементом, що сприяє залученню капіталу для інвестицій у різні галузі економіки та соціальну сферу, сприяючи розвитку економіки та покращенню якості життя громадян. Учасники цього ринку здійснюють купівлю та продаж ЦП, взаємодіючи на фондовій біржі, що часто утворюється у вигляді акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю. Прибуток, здобутий фондовою біржею, використовується для її розвитку і не розподіляється серед засновників. Фондова біржа створюється за участю не менше ніж 20 засновників-торговців ЦП, кожен з яких має ліцензію на проведення професійної діяльності на ФР. Жоден засновник не може мати частку більше 5% в статутному капіталі фондової біржі [32].

Проблеми, пов'язані з функціонуванням ЦП на ринку, становлять значну тему для досліджень. Однак більшість наукових досліджень зазвичай сконцентровані на аналізі поточного стану та перспектив розвитку фондового ринку України. Дослідження, проведені в цьому напрямку в останні роки, показують, що з моменту набрання чинності Угодою про асоціацію України з ЄС у 2017 році, фондовий ринок (далі – ФР) пройшов значні зміни. Про це свідчать роботи таких авторів, як І. В. Краснова, О. В. Третьякова, В. М. Харабара, Р. І. Грешко, Н. П. Мацелюх. Науковці єдинодушні в тому, що головними напрямками розвитку українського фондового ринку є удосконалення правової бази для залучення незалежних учасників до торгів та розвиток біржової інфраструктури. Прозорість біржових торгів стає предметом обговорень через те, що національні біржові індекси (УХ та ПФТС) не відображають світові індекси. ФР України характеризується значною волатильністю, а власники великих бізнесів часто прагнуть викупити свої акції з ринку. За останні п'ять років

спостерігається деякий прогрес, такий як зменшення кількості фондових бірж з 10 до 4, зменшення дефіциту грошових ресурсів за рахунок випуску облігацій внутрішніх державних позик (ОВДП) та збільшення кількості ліквідних та привабливих для інвестування фінансових інструментів [8].

Особливості та проблеми, пов'язані з правовим регулюванням фондового ринку України, досліджено в роботах таких науковців, як Т. О. Чепульченко, А. О. Монаршук, В. В. Мельник, М. Бліхар, В. Вовк, Н. Шевченко, Т. Коханюк, З. Добош. Вони відзначають, що національна правова база має значні прогалини і не відповідає міжнародним стандартам. Найбільшою проблемою є слабкий контроль за дотриманням правил національними регуляторами, що зумовлено недостатньою інституційною незалежністю Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

На фінансовому ринку встановлюються умови щодо володіння та кредитування ЦП. Ці ЦП, що вважаються грошовими документами, мають такі характеристики [12]. (табл. 1.1.):

Таблиця 1.1

Характеристика цінних паперів

Легкість конвертованості до готівки	Грошові документи повинні бути легко конвертовані в готівку без значних затримок або втрат вартості
Висока ліквідність	Грошові документи мають бути легко доступними для купівлі або продажу на ринку, із швидким визначенням їх поточної вартості
Низький ризик збитків	Грошові документи мають мати низький ризик неповернення або збитків для власника
Гарантія виплати	Грошові документи можуть мати гарантію виплати, яка забезпечує їхню вартість та можливість обміну на готівку за визначеними умовами
Стандартизований формат	Грошові документи зазвичай мають стандартизований формат і можуть бути легко визнані та прийняті як засіб платежу
Підтримка держави або фінансових установ	Більшість грошових документів підтримуються державними органами або фінансовими установами, що забезпечує їх стабільність та надійність
Стабільний валютний курс	Грошові документи мають мати стабільний валютний курс для забезпечення стабільності їхньої вартості в часі

Примітка. Складено автором за даними Базилевич В. Д. Концентрація у банківському секторі України: сучасний стан та шляхи регулювання. Банківська справа. – 2017. – № 2. – С. 3.

У законодавстві України, зокрема в Законі "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", ЦП визначаються як грошові документи, які свідчать про право власності чи боргові зобов'язання, регулюють взаємини між емітентом та власником.

ЦП поділяються на наступні категорії [43], (табл.1.2.):

Таблиця 1.2

Категорії цінних паперів

Категорії	Характеристика
За терміном погашення	- Короткострокові ЦП: термін погашення до одного року. - Довгострокові ЦП: термін погашення понад один рік.
За типом емітента	Державні ЦП: видані урядом держави або її підприємствами. - Корпоративні ЦП: видані приватними компаніями або корпораціями.
За типом доходу	Купонні ЦП: мають встановлену процентну ставку (купон) та виплачують відсотковий дохід власникам протягом строку дії цінних паперів. - Дисконтні ЦП: продаються за ціною, нижчою за їхню номінальну вартість, і погашаються за номінальною вартістю в майбутньому без виплати відсоткового доходу.
За ризиком	Інвестиційні ЦП: мають низький ризик неповернення основної суми та стабільний дохід. - Спекулятивні ЦП: мають вищий ризик, але також можуть мати вищий потенційний дохід.
За функціональним призначенням	- Акції: представляють власність у компанії та можуть мати право на дивіденди. - Облігації: представляють боргові зобов'язання емітента перед власниками та зазвичай мають фіксовану процентну ставку.

Примітка. Складено автором за даними Самойленко Є. Г. Тенденції розвитку фондового ринку України у 2007- 2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stu.cn.ua/media/files/conference/conf_ir14.pdf.

Фондові деривативи – це фінансові інструменти, вартість яких базується на вартості базового активу або групи активів. Ці деривативи можуть використовуватися для захисту від ризику, спекуляцій та управління портфелем. Основні типи фондових деривативів включають такі категорії (див. Табл. 1.3.). Фондові деривативи дозволяють інвесторам відкривати позиції на ринку без необхідності володіння фізичним активом, а також можуть використовуватися для зменшення ризику портфеля або для спекуляцій на рухах цін. Однак вони також можуть бути складними

інструментами зі значним рівнем ризику, який потрібно ретельно розуміти перед їхнім використанням [18].

Таблиця 1.3

Основні типи фондових деривативів

Назва типу	Характеристика
Ф'ючерси (фьючерси)	Це угода купівлі або продажу активу (наприклад, цінних паперів, валют, сировини тощо) за певною ціною та на певну дату в майбутньому. Ф'ючерси торгуються на біржі і мають стандартизовані умови.
Опціони	Це контракти, які надають право, але не зобов'язання купити (опціон на покупку) або продати (опціон на продаж) базовий актив за фіксованою ціною (ціною виконання) до певної дати. Опціони можуть бути торговані на біржі або укладені поза біржею (у тому числі внутрішньобіржові опціони).
Свопи (swap)	Це угода між двома сторонами щодо обміну потоків платежів. Свопи можуть включати обмін фіксованого проценту на змінний процент, обмін валют, обмін платежів на базі курсу акцій і т. д.
ETF-опціони	Це опціони, базовим активом яких є біржовий фонд (ETF). Вони дозволяють інвесторам отримати експозицію до кращих індексів або групи акцій через опціонні контракти.

Примітка. Складено автором за даними Бутенко Д. С. розвиток інструментів біржового фондового ринку як необхідна умова забезпечення конкуренто-спроможності торгівельної інфраструктури національного фондового ринку. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук.- практ. конф. – К. : криниця, 2018. – С. 117.

Опціони - це контракти, які дозволяють купити або продати акції, товари та інші активи в майбутньому за заздалегідь встановленою ціною. Контракт відрізняється від ф'ючерсу тим, що власник залишає за собою право не скористатися послугою.

Таким чином, опціон - це страховка для трейдера, який не впевнений у подальшій динаміці курсу. Якщо котирування продовжують зростати, власник контракту купує акції за ціною, встановленою в контракті, і заробляє на різниці.

А ще в угоди є такі переваги:

- фіксовані терміни розрахунків;
- відсутність впливу волатильності ринку;
- менша вартість проведення угод на терміновому ринку.

За допомогою опціону можна отримати право не тільки купити, але і продати. Існують кілька типів опціонів, зокрема (табл. 1.4.):

Таблиця 1.4

Типи опціонів

Види опціонів	Характеристика
Опціон на покупку (call option)	Опціон на покупку дає власнику право, але не зобов'язання, купувати базовий актив за певною ціною протягом визначеного періоду часу.
Опціон на продаж (put option)	Опціон на продаж надає власнику право, але не зобов'язання, продавати базовий актив за певною ціною протягом визначеного періоду часу.
Європейські опціони	У цих опціонах власник може використовувати своє право на купівлю або продаж лише в момент закінчення терміну дії опціону.
Американські опціони	В цих опціонах власник може використовувати своє право на купівлю або продаж у будь-який момент до закінчення терміну дії опціону.
Бар'єрні опціони	Це опціони, у яких вартість або виконання опціону залежить від того, чи перетинає ціна базового активу певний рівень (бар'єр) протягом життєвого циклу опціону.
Азіатські опціони (Asian options)	Вартість опціону визначається на основі середньої ціни базового активу протягом певного періоду часу.
Бінарні опціони (Binary options)	Це опціони, де виплата відбувається, якщо ціна базового активу перетинає певний поріг, визначений при укладанні контракту.

Примітка. Складено автором за даними Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Криниця, 2015. – С. 170-172.

Цінні папери – це документи встановленої форми з відповідними реквізитами, які підтверджують, що їх власник має право отримувати частину прибутку компанії або приймати рішення в її справах, претендувати на повернення боргу з процентами тощо.

Іншими словами, це документи, які закріплюють грошові або майнові зобов'язання емітента (установи, що видала документ) перед власником цінних паперів. Так, ЦП можна класифікувати за різними ознаками (див. Табл. 1.5.).

Це лише деякі зі способів класифікації цінних паперів, і вони можуть використовуватися окремо або разом в залежності від потреб аналізу чи інвестування. Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», в Україні можуть циркулювати такі види ЦП: акції, державні та муніципальні облігації,

облігації підприємств, казначейські зобов'язання держави, ощадні сертифікати, векселі та приватизаційні папери [43].

Структура фондового ринку передбачає різноманітні види ринків, на яких укладаються угоди щодо купівлі та продажу ЦП.

Таблиця 1.5

Класифікація ЦП

Класифікація ЦП	Характеристика
Термін погашення	Короткострокові (термін погашення до 1 року). - Довгострокові (термін погашення понад 1 рік).
Тип емітента	Державні ЦП. - Корпоративні ЦП. - Муніципальні ЦП (видані місцевими органами влади).
Форма випуску	- Облігації. - Акції. - Векселі. - Пайові інвестиційні фонди.
Ступінь ризику	- Інвестиційні (низький ризик). - Спекулятивні (високий ризик).
Стратегічне використання	- Дохідні (принесення доходу через виплату відсоткового доходу або дивідендів). - Ростові (сподівання на зростання вартості паперів у майбутньому). - Змішані (комбінація дохідних і ростових цінних паперів).
Права власності	Звичайні акції (надають право на участь у власності та управлінні компанією). - Привілейовані акції (мають переваги щодо отримання дивідендів або при розподілі активів в разі ліквідації компанії).
Валюта	Валютні ЦП (виражені у певній валюті). - Мультивалютні ЦП (виражені у декількох валютах).
Ринок торгівлі	Публічні (торгуються на відкритих ринках). - Приватні (торгуються на приватних або вторинних ринках).

Примітка. Складено автором за даними Яцюк Г. В. Модернізація торговельної інфраструктуриринку цінних паперів. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук.-практ. конф. – К: Криниця, 2015. – С. 170-172.

Перш за все, в рамках ринку цінних паперів відрізняють первинний та вторинний ринки (див. Рис. 1.1.).

Первинний ринок представляє собою платформу, на якій відбувається перша торгівля новими емісіями цінних паперів. Взаємодія між емітентами та інвесторами

на цьому ринку може відбуватися безпосередньо або через посередників, таких як брокери та дилери. Основні завдання первинного ринку цінних паперів включають організацію емісії цінних паперів, перше їх розміщення на ринку та зміну власності.

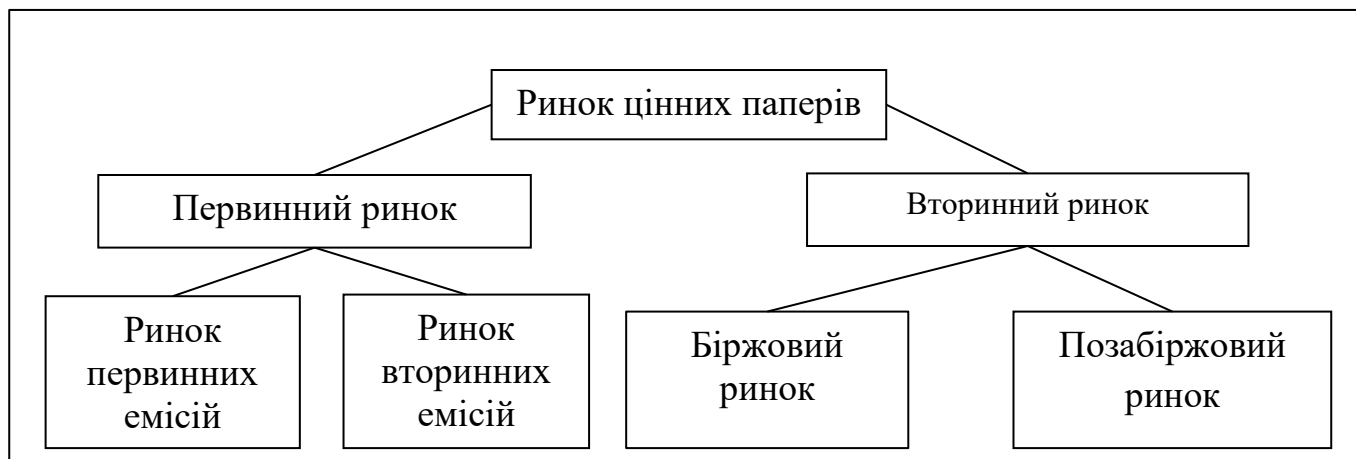

Рис. 1.1. Організаційна структура ринку цінних паперів.

Примітка. Побудовано автором за даними Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Криниця, 2015. – С. 170-172.

Вторинний ринок, натомість, є майданчиком для обігу вже випущених цінних паперів, що раніше були розміщені на первинному ринку. Основні завдання вторинного ринку цінних паперів включають створення сприятливих умов для торгівлі, купівлі та продажу цінних паперів після їх первинного розміщення, а також редистрибуцію капіталу в найбільш ефективні сфери виробництва та залучення інвестицій для розвитку підприємств.

На вторинному ринку цінних паперів існують два сектори: біржовий і позабіржовий ринки [16].

Біржовий ринок є місцем, де відбувається торгівля цінними паперами на фондових біржах. Цей ринок відрізняється високим рівнем організації, що сприяє підвищенню мобільності капіталу та формуванню реальних ринкових цін на фінансові інструменти, що перебувають в обігу. Біржовий ринок має забезпечувати можливість швидкого, організованого та ефективного укладання та виконання угод купівлі-продажу ЦП.

Простий аукціонний ринок ЦП працює за принципом, де лише покупці ЦП взаємодіють у конкурентному середовищі. Для ефективного функціонування цього типу ринку потрібний попит на конкретні ЦП.

Подвійний аукціонний ринок включає конкуренцію як між покупцями, так і між продавцями ЦП. Безперервний аукціонний ринок характеризується тим, що ціни ЦП визначаються й постійно змінюються відповідно до попиту та пропозиції. Цей тип ринку є основою для біржової торгівлі ЦП.

На стихійному ринку ЦП відсутні встановлені правила угод і вимоги до фондових інструментів або учасників ринку. Торгівля на такому ринку характеризується випадковістю та відсутністю офіційного регулювання.

Онкольний ринок ЦП включає етап накопичення заявок на купівлю або продаж за певною ціною, а потім здійснюється торгівля, під час якої заявки задовольняються в залежності від попиту та пропозиції.

Дилерський ринок ЦП - це місце, де ЦП продаються за встановленими дилерами цінами. Ринок ЦП поділяється на грошовий ринок і ринок капіталів. Грошовий ринок орієнтований на обіг короткострокових ЦП з терміном погашення до року, тоді як ринок капіталів спеціалізується на довгострокових облігаціях та акціях.

Ринок ЦП є складною і унікальною галуззю ринкових відносин, яка виконує ряд важливих фінансових, економічних і соціальних функцій. Цей ринок сприяє залученню в економіку вільних грошових коштів, мобілізації капіталів та їх перерозподілу між різними секторами і галузями відповідно до потреб. Шляхом переміщення капіталу з галузей, які мають вільні фінансові ресурси, до галузей, які потребують фінансування інвестиційних проєктів, ринок цінних паперів виконує регулюючу функцію.

Крім того, ринок ЦП впливає на такі макроекономічні показники, як заощадження, споживання, інфляція, зайнятість та інші, що робить його ефективним інструментом стабілізації валютного курсу. ФР сприяє виникненню нових господарських інститутів, активізує їх діяльність і сприяє зміні структурного устрою економічного механізму [18].

ФР відіграє значну роль у процесах приватизації, акціонування підприємств, реструктуризації їх капіталу та трансформації власницьких відносин. Він часто розглядається як альтернатива банківському кредиту через обмеженість кредитних принципів, таких як терміновість, платність та поворотність. Ринок ЦП надає можливість мобілізувати кошти вкладників для розвитку та розширення господарської діяльності. Підприємства, емітуючи корпоративні ЦП, розширюють свій статутний капітал та отримують фінансування для розвитку виробництва та бізнесу [47].

Також, ринок ЦП сприяє надходженню коштів у державний бюджет. Випуск ЦП допомагає у збільшенні доходів державних та місцевих бюджетів і залучає інвестиції для реалізації різноманітних програм.

Таким чином, ринок ЦП фінансує державні бюджети на різних рівнях і впливає на грошову масу в обігу та обсяг ВВП.

У взаємодії між емітентами, інвесторами та фінансовими посередниками на ринку ЦП важлива належна правова регуляція та контроль. Це забезпечує дотримання законодавства всіма учасниками ринку.

Ринок цінних паперів виконує роль інструменту, який об'єднує інтереси державних, інституційних та індивідуальних інвесторів, захищаючи їх грошові кошти від інфляції та сприяючи покращенню їх фінансового стану. Його інформаційна функція полягає в тому, що курси цінних паперів надають інвесторам інформацію для прийняття рішень щодо їхніх інвестицій. Фондовий ринок виступає фінансовим барометром, який реагує на зміни в економічному та соціально-політичному розвитку.

Диверсифікація капіталу та розподіл ризику, пов'язаного з інвестиціями, також здійснюються на ринку ЦП. Операції з великими обсягами фондового капіталу мають вплив на економічну безпеку держави.

На ринку ЦП ґрунтуються загальні принципи, такі як [52]:

– Упорядкованість - існування чітких правил взаємодії на ринку та контроль за їхнім дотриманням.

– Прозорість - доступність інформації про емітентів, угоди, попит та пропозицію тощо.

– Відкритість - відсутність перешкод для вступу на ринок та виходу з нього.

– Рівність можливостей - забезпечення однакових можливостей всім учасникам ринку.

– Збалансованість - відповідність масштабів оптового ринку роздрібному.

– Концепція функціонування та розвитку фондового ринку в Україні включає такі аспекти [33].

– Соціальна справедливість - створення рівних умов доступу для інвесторів та позичальників, уникнення монополій та дискримінації.

– Надійність захисту інвесторів - забезпечення умов для реалізації їхніх інтересів та захисту їх майнових прав.

– Регульованість - створення ефективної системи регулювання фондового ринку.

– Контрольованість - встановлення надійного механізму контролю і профілактики зловживань на ринку цінних паперів.

– Ефективність - максимальне використання потенціалу ринку для мобілізації фінансових ресурсів та забезпечення прогресу економіки.

– Правова впорядкованість - створення розвиненої правової інфраструктури для регулювання діяльності ринку.

– Прозорість і відкритість - надання інвесторам повної та доступної інформації, уникнення дискримінації.

– Конкурентність - створення умов для вільної підприємницької діяльності та забезпечення конкуренції на ринку.

– Цілісність - забезпечення єдиної біржової, депозитарної та клірингової системи.

Отже, ринок цінних паперів є важливим елементом, який сприяє залученню капіталу для інвестицій у різні галузі економіки та соціальну сферу, тим самим сприяючи розвитку економіки та покращенню якості життя громадян.

1.2. Організація та управління міжнародними фондовим ринком

Історично стало так, що розвиток регулювання ринків цінних паперів відбувався за допомогою збільшення участі держави в їх функціонуванні, при цьому зберігаючи й підтримуючи ринок. Загальнопоширеною є думка про те, що зловживання на фондовому ринку стали однією з причин найбільшої кризи у світовій економіці на початку 1930-х років, коли виробництво в деяких країнах зменшилося на 50%, а рівень безробіття досягав 30% [6].

Потреба у державному регулюванні ринку цінних паперів впливає з кількох причин.

По-перше, на ринку цінних паперів національні інтереси держави відіграють значну роль, оскільки вони відображають комплекс макроекономічних та макрополітичних пріоритетів у сучасному етапі розвитку країни.

По-друге, ринок цінних паперів залучає різні групи учасників, такі як емітенти, інвестори та професіонали, і для забезпечення стабільності та правопорядку держава встановлює відповідну систему регулювання.

По-третє, ключовими учасниками на ринку цінних паперів є інвестори, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми, юридичними або фізичними особами. Найбільшою групою інвесторів на ринку є населення, яке часто не має спеціальних знань у цій галузі. Без створення надійної системи захисту прав та інтересів інвесторів, зокрема фізичних осіб, подальший розвиток ринку капіталів стає неможливим [11].

Отже, регулювання ринку цінних паперів представляє собою систему специфічних методів і прийомів, які встановлюються державою з метою організації діяльності всіх учасників ринку та контролю за операціями між ними, забезпечуючи баланс інтересів всіх сторін.

Головні цілі регулювання ринку цінних паперів включають (див. Рис. 1.2).

Правове регулювання може бути державним або саморегулюванням. Для досягнення цих цілей, держава створює відповідну структуру державного регулювання ринку цінних паперів і впроваджує відповідні форми регулювання.

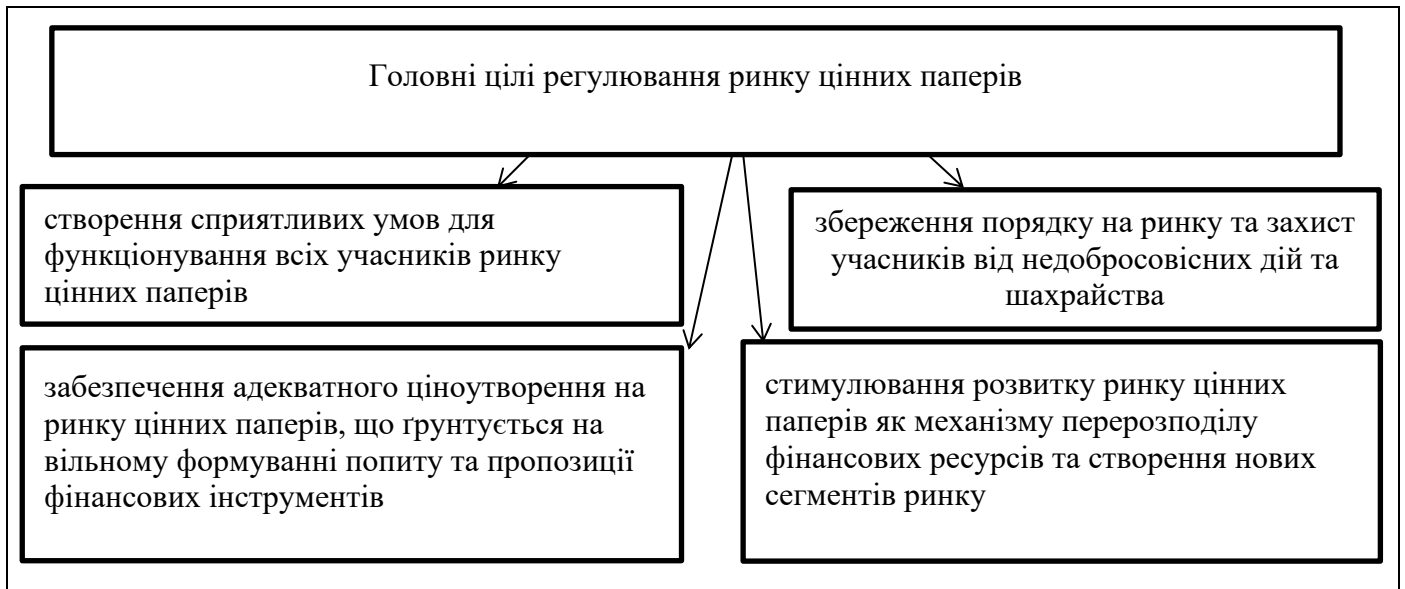

Рис. 1.2. Головні цілі регулювання ринку цінних паперів.

Примітка. Складено автором за даними Джусов О. А., Коротун А. С. Фондовий ринок України: сучасний стан, проблеми розвитку та [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

Структура державних органів, які мають управляти фондовим ринком, залежить від наступних факторів (рис. 1.3):

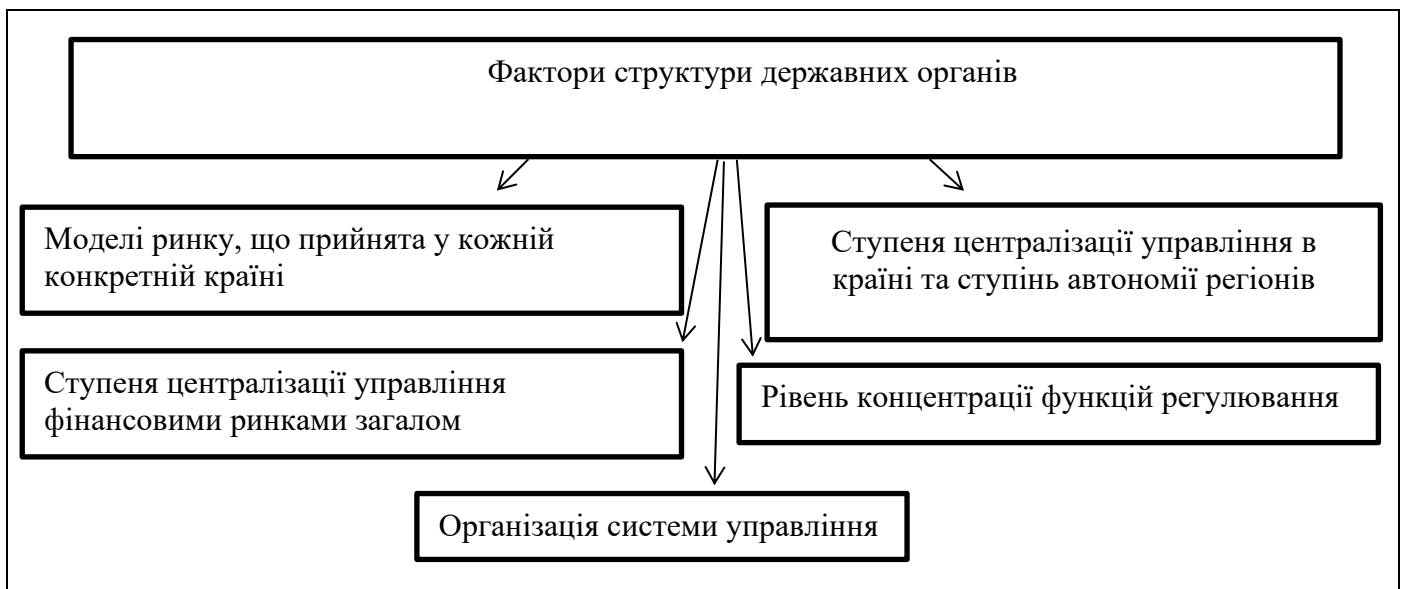

Рис. 1.3. Фактори структури державних органів.

Примітка. Складено автором за даними Белінський О., Даніліна І. Створення та функціонування інституту первинних дилерів на ринку цінних паперів // Вісник НБУ. - 2014. - С. 41-43.

Безперечно, одним із найсуттєвіших компонентів у державному регулюванні є законодавче впорядкування ринку цінних паперів. Цей аспект формує необхідну правову базу, на основі якої учасники ринкових відносин, у тому числі держава та її органи, реалізують свої права, інтереси, зобов'язання та повноваження.

Для багатьох законодавців країн, які обмежують витрати на амбіційні регуляторні проекти, концепція саморегулювання є привабливим вирішенням. Організації саморегулювання (СРО) фінансуються з сектору, який вони регулюють. Фінансові ресурси цих організацій не залежать від державного бюджету, що гарантує значні інвестиції у розвиток галузі через встановлення стандартів СРО та контроль за їх виконанням. Оскільки СРО фінансуються самостійно, держава може зосередитися на своїх власних пріоритетах і спрямувати ресурси на вирішення найважливіших питань.

Таким чином, СРО стають невід'ємною складовою розвинених фондових ринків, формуючи автономний рівень механізму регулювання, де об'єднуються професійні учасники ринку [25].

Саморегулювальна організація професійних учасників фондового ринку є неприбутковим, недержавним об'єднанням осіб, які займаються професійною діяльністю на фондовому ринку. Ця організація створюється відповідно до критеріїв і вимог, встановлених державним органом та законодавством.

Основна мета саморегулювання полягає у передачі частини повноважень з нагляду і регулювання ринку на користь його учасників. Це означає, що учасники ринку самі встановлюють правила професійної діяльності та контролюють їх дотримання.

Саморегулювальні організації виникли в США. Принцип саморегулювання був розроблений після прийняття у 1934 році закону, за яким існуючі біржі використовувалися як засоби регулювання індустрії цінних паперів у формі саморегулювальних організацій. У 1938 році, за Законом Меллона, було введено принцип національної організації з цінних паперів, яка могла контролювати ринок позабіржових цінних паперів.

Зазвичай МФР регулюється саморегулювальними організаціями, такими як асоціації, комісії, групи експертів і т. д. До основних з них належать [32]:

1. Асоціація учасників міжнародних фондових ринків (ISMA) є афілійованим членом Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO). ISMA функціонує як саморегулююча організація на світовому фондовому ринку, з 700 учасниками з 50 країн та центральним офісом у Лондоні. Ця асоціація встановлює стандарти чесної практики й наглядає за операціями міжнародних фінансових інструментів, а також збирає, обробляє та поширює інформацію серед учасників ринку цінних паперів.

2. Група 30 (G30) - це неполітичний міжнародний об'єднання експертів з міжнародних фінансів із головним офісом у Вашингтоні. Заснована у 1978 році, вона об'єднує академічні та фінансові установи, а також провідних фахівців з економічних досліджень.

3. Міжнародна асоціація з обслуговування цінних паперів (ISSA) була створена у 1979 році в співпраці з найбільшими світовими кастодіальними банками. Об'єднує понад 100 членів з 45 країн, які займаються аналізом операцій з клірингу, розрахунків та депозитарного зберігання на ринку цінних паперів.

4. Міжнародна асоціація свопів та деривативів (ISDA) була заснована у 1985 році з метою стандартизації діяльності на ринку деривативів.

5. Міжнародна асоціація учасників первинних ринків (IPMA) об'єднує фінансових посередників, що активно діють на первинних ринках акцій та облігацій.

6. Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO) є авторитетною міжнародною організацією, яка координує діяльність світового ринку капіталу.

7. Міжнародна федерація фондових бірж (FIBV) була створена для розробки та координації єдиних стандартів на ринку цінних паперів.

8. Форум європейських комісій з цінних паперів (FESCO) об'єднує органи нагляду за ринком цінних паперів країн-членів Європейського Союзу.

Отже, безумовно, найголовнішим елементом регулювання є законодавче регулювання ринку цінних паперів, яке створює нормативно-правову основу для взаємодії учасників ринкових відносин.

1.3. Вплив глобалізації та політичних факторів на міжнародний фондовий ринок

Протягом останніх двох десятиліть спостерігається поширення фінансових ринків як у розвинених, так і в розвиваючихся країнах. Найбільш динамічним сегментом серед них є ФР.

Сьогодні можна виділити деякі основні тенденції його розвитку і визначити їх вплив на глобальні економічні процеси.

Однією з головних тенденцій сучасного міжнародного фондового ринку є його глобалізація. Це невід'ємна частина економічного розвитку, що відображає процес інтернаціоналізації економічного життя. Глобалізація фінансових ринків сприяє вільному руху капіталу та створенню всесвітнього фінансового ринку.

Згідно з рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Міжнародного валютного фонду (МВФ), прямі іноземні інвестиції визначаються як участь іноземного інвестора у підприємстві, де він має 10% або більше голосуючих акцій чи капіталу. Цей тип інвестицій дозволяє інвесторові впливати на управління підприємством [43].

Портфельні інвестиції, з свого боку, передбачають придбання часткових цінних паперів, що не призводить до контролю над підприємством, а також інвестування в облігації, інструменти грошового ринку та деривативи. Ці інвестиції пов'язані з фондовим ринком, але не призводять до установа контролю над підприємством.

Також існують інші форми інвестицій, такі як торговельні кредити, лізинг, придбання валюти та розміщення коштів на депозитах.

При аналізі розвитку інвестицій від 1970 до 2000 року видно, що обсяг прямих інвестицій і портфельних інвестицій з боку провідних економічно розвинених країн зросли значно.

Прямі інвестиції зросли приблизно в 50 разів, а портфельні - у 150 разів. З 1980-х років вивезення капіталу у формі портфельних інвестицій перевищувало прямі інвестиції, але пізніше співвідношення між ними знову змінювалося на користь прямих інвестицій.

Глобалізація фондових ринків виявляється в тому, що ті ж самі інструменти все частіше торгуються на різних ринках. Акції найбільших компаній можуть бути продані одночасно в Нью-Йорку, Лондоні, Франкфурті, Токіо і так далі. Розповсюдження Інтернету дозволяє проводити торгівлю акціями компаній різних країн будь-якому інвестору за допомогою комп'ютера [37].

Інтернаціоналізація фондових ринків проявляється в злитті різних національних інститутів фондового ринку та утворенні спільних торгових та депозитарно-клірингових систем. Особливо активно цей процес відбувався в Західній Європі, де ФР був менш ефективним і роздробленим, ніж, скажімо, американський ФР.

Незважаючи на те, що спроби створення єдиного загальноєвропейського фондового ринку не завжди були успішними, у 1998 році з'явилася ініціатива об'єднати низку ф'ючерсних ринків європейських країн, що призвело до створення Euro-GLOBEX. Це стало початком формування єдиної європейської регіональної системи.

Процес інтернаціоналізації фондових ринків має потенціал для подальшого розвитку. Сучасна теорія управління портфелем підкреслює, що оптимально збалансований портфель повинен включати активи з різних країн з урахуванням їхньої ваги в загальному обсязі активів. Наприкінці 90-х років лише 20% активів у портфелях інституціональних інвесторів розвинених країн були іноземними. Інтернаціоналізація фондових ринків, так само як і всіх фінансових ринків, є необхідним і неухильним процесом, який в цілому приносить позитивні наслідки для глобальної економіки.

Розвиток міжнародного фондового ринку є результатом складних процесів у сфері руху транснаціональних капіталів, що визначають їх функціональну та регіональну структуру. Протягом першого десятиріччя XXI століття мережа транскордонних інвестицій зазнала значних змін внаслідок розширення та поглиблення економічних та політичних зв'язків між різними регіонами та групами країн.

Збільшення іноземних активів відображає не лише рух інвестицій між великими фінансовими центрами розвинених країн, але й зростання значення фондових ринків країн, що розвиваються. Ускладнення системи транскордонних зв'язків відбувається внаслідок зростання взаємних потоків капіталу в Європі після створення євросони та зниження ролі США як головного експортера капіталу.

У той же час збільшуються потоки між регіонами, що розвиваються ("південь-південь"), оскільки уряди та корпорації цих країн активно взаємодіють на глобальних ринках [35].

На поточному етапі розвитку міжнародного фондового ринку відзначається загострення конкуренції між міжнародними фінансовими центрами. Інтернаціоналізація вимагає вдосконалення якісних і кількісних параметрів розвитку національних фондових ринків для забезпечення їх глобальної конкурентоспроможності. Це передбачає внесення змін у структурі фондового ринку, фінансові інструменти, а також у регуляторні та податкові системи. Роль глобальних інвесторів набуває все більшої ваги, оскільки вони забезпечують ліквідність міжнародних фондових ринків.

Підтримка конкурентних позицій міжнародних фінансових центрів була досягнута завдяки впровадженню кластерної політики. Ця стратегія ґрунтується на ефективній співпраці компонентів кластера, який ґрунтується на мережевій структурі споріднених та взаємопідтримуючих галузей. Вона забезпечує доступ до різноманітних фінансових послуг, висококваліфікованих кадрів та зниження трансакційних витрат завдяки розвитку інфраструктури ринку. Особливо ефективним виявилось створення та використання розширеного кластера фінансових послуг та пов'язаних з ними галузей.

У сучасних умовах зростаючої конкуренції одним із методів посилення міжнародних фінансових центрів є впровадження фінансових інновацій та розробка спеціалізованих інститутів для впровадження новаторських продуктів. Зокрема, галузі, такі як консалтингові та юридичні послуги, а також спеціалізовані ЗМІ та телекомунікаційні компанії, забезпечують сильні позиції на міжнародному фондовому ринку.

ФР України перебуває на стадії активного формування. Існують значні проблеми, які потребують вирішення для створення високоліквідного та достатньо капіталізованого ринку. Ці проблеми обумовлені переходом від планової до змішаної ринкової економіки та характеризуються революційними змінами, нестабільністю у економіці та суспільстві, а також різноманітністю шляхів переходу. Невирішені проблеми включають низьку ліквідність та капіталізацію, дефіцит внутрішніх інвестиційних ресурсів, недостатню регулятивну базу, обмеженість фінансових інструментів та фрагментарність біржової та депозитарної структури. Ці проблеми потребують розв'язання, щоб український ФР міг повноцінно інтегруватися у міжнародне фінансове середовище [43].

Висновки до розділу 1

Розглянуті аспекти підтверджують складність міжнародного фондового ринку, що складається з різноманітних інструментів та управлінських структур. Глибоке розуміння концепцій, структур і характеристик цього ринку є ключем до ефективного управління ним та прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

Організація та керування міжнародним фондовим ринком базується на принципах ліквідності, прозорості та регулювання, що сприяють стабільності та довірі до цієї системи. Завдяки ефективному управлінню та розвиненій організаційній структурі, ринок забезпечує можливість проводити операції з цінними паперами в умовах глобального співробітництва та конкуренції.

Вплив глобалізації та політичних факторів на міжнародний ФР є значним, оскільки зміни в економічному та політичному середовищі світової арени можуть суттєво впливати на його функціонування. Глобалізація сприяє інтеграції ринків та зростанню обсягів торгівлі, але при цьому породжує нові виклики в управлінні ризиками та регулюванні. Політичні події та рішення можуть впливати на динаміку ринку шляхом зміни регулятивних умов або спричиняти нестабільність через геополітичні конфлікти та кризи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

2.1. Географічна структурованість міжнародного фондового ринку

Фондова біржа – це організований ринок, де регулярно здійснюється торгівля різними фінансовими інструментами, такими як ЦП. Ціни на ці інструменти формуються в результаті взаємодії попиту та пропозиції. Важливою міжнародною установою, яка надає напрямок діяльності фондових бірж у всьому світі, є Міжнародна федерація бірж (WFE), що об'єднує 59 бірж-членів, таких як Нью-Йоркська, Лондонська, Німецька, Токійська та інші. Фондові ринки США, Японії та Великобританії вважаються найбільшими у світі, і серед них особливо виділяється ФР США, який контролює більше третини загальної ринкової вартості акцій та половину облігаційної заборгованості. Найбільшими центрами торгівлі цінними паперами є Лондон, який відомий своїм лідерством у торгівлі акціями іноземних компаній, а також інші країни, такі як Великобританія, Німеччина, США та Японія [54].

Фондові ринки відіграють важливу роль у світовій фінансовій системі, забезпечуючи механізм для залучення капіталу та обміну фінансовими інструментами. Найбільші фондові біржі знаходяться у США, Великобританії, Франції, Німеччині, Японії та інших країнах. Лідером серед них є Нью-Йоркська фондова біржа, що є найбільшою в світі та має вирішальне значення на світовому фінансовому ринку. Україна також має свої фондові біржі, такі як ПФТС та УФБ, які сприяють розвитку фінансового ринку країни.

У Великобританії та США зосереджено найбільшу кількість фондових бірж, що пояснює їх високу капіталізацію. Японія також має значну кількість бірж (9), що є вражаючим фактором, враховуючи її територіальні масштаби.

Рейтинг найбільших світових фондових бірж за рівнем капіталізації залишається стабільним протягом останніх років. Дані про найпопулярніші біржі та рівень їх капіталізації у 2021-2022 роках наведено у таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

10 найбільших за капіталізацією ринку акцій бірж світу

№	Назва біржі	Капіталізація ринку акцій біржі на кінець 2021 року		Капіталізація ринку акцій біржі на кінець 2022 року	
		Млрд. дол. США	Частка у світовій капіталізації, (%)	Млрд. дол. США	Частка у світовій капіталізації, (%)
1	NYSE Euronext (США)	14687	25	15175	26
2	NASDAQ OMX (США)	3934	9	4371	8
3	Токійська фондова біржа (Японія)	3234	8	3568	6
4	Лондонська фондова біржа (Великобританія)	2377	7	3264	6
5	NYSE (США)	2558	5	2721	5
7	Гонконгська фондова біржа (Гонконг)	2369	4	2723	5
6	Фондова біржа Шанхаю (Китай)	2245	4	2436	4
8	TSX Group (Канада)	1341	4	2148	4
9	Deutsche Borse (Німеччина)	1121	3	1375	3
10	Australian SE	1113	3	1266	3
-	Усього по світу	34979	72	39347	70

Примітка. Складено автором за даними Міжнародний ринок грошей і капіталів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.Pua/book/13/1208.html>.

Після аналізу капіталізації акційних ринків у провідних світових фондових біржах на кінець 2021 та 2022 років, можна зробити висновок про загальну тенденцію до зростання капіталізації цих бірж. Найбільший зріст капіталізації було зафіксовано

на біржах у Нью-Йорку, Гонконгу та Deutsche Borse, що свідчить про збільшення їх привабливості для інвесторів.

Однак, важливо відзначити, що рівні зростання не були однаковими на всіх біржах, що може бути пов'язано з різними факторами, такими як політична стабільність, економічний розвиток та регуляторні умови. Загалом, висока капіталізація цих бірж свідчить про їхню важливість у світовій економіці та розвиток фондових ринків у відповідних країнах.

Щодо міжнародного ринку облігацій, він включає національні ринки облігацій, ринок єврооблігацій, а також глобальні та паралельні ринки облігацій. Найбільші ринки зовнішніх облігацій розташовані в Швейцарії, Японії та США, і привертають іноземних позичальників завдяки своїй стабільності та розвиненій банківській інфраструктурі. Основні центри торгівлі єврооблігаціями - Лондон, Гонконг, Сінгапур та інші.

Глобальні облігації активно торгуються на ринках США, Японії, Європи та інших регіонах. Найбільшим ринком глобальних облігацій залишається ринок США [61].

Серед усіх фондових ринків найбільш капіталомісткими є ринки США. Однак Лондон залишається універсальним центром торгівлі цінними паперами.

За даними Міжнародної федерації фондових бірж, капіталізація акцій на біржах-членах зросла до 54,6 трлн. дол. США на кінець 2022 року, що свідчить про стійке зростання цього сегменту ринку.

У 2021 році були зафіксовані втрати на біржах Європи та Азії. На біржах Лондона, Франкфурта, Парижа, Мілана, Мадрида, Брюсселя та Амстердама втрати становили від 6% до 26% в різних проміжках. Також Швейцарська фондова біржа у Цюріху втратила 7,77% [67].

У той же час, Нью-Йоркська фондова біржа була винятком, збільшивши свою вартість на 5,53% за рік, хоча індекс Nasdaq втратив 1,8%.

За регіональним контекстом, найбільший приріст капіталізації ринку було зафіксовано в Північній і Південній Америці (17,2%), за якими слідує Азіатсько-

Тихоокеанський регіон (15,4%) і регіон Європа-Африка-Близький Схід (11,6%) [67]. (див. Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Рівень капіталізації фондових бірж світу у регіональному розрізі

Регіон	2021		2022		Приріст капіталізації, (%)
	Млрд. дол. США	Частка у загальному рівні капіталізації, (%)	Млрд. дол. США	Частка у загальному рівні капіталізації, (%)	
Американський	18678	42	24284	43	18
Азіатсько-Тихоокеанський	13781	31	17648	32	15
Європа-Африка-Близький Схід	13853	28	15558	27	12
Загальний рівень капіталізації	46312	101	57490	102	45

Примітка. Складено автором за даними Міжнародний ринок грошей і капіталів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.ifn.ua/book/13/1208.html>.

У 2022 році спостерігається загальний позитивний тенденція у зростанні капіталізації фондових ринків у всіх регіонах. Американський, Азіатсько-Тихоокеанський та Європейсько-Африкансько-Близькосхідний регіони зросли на 18%, 15% та 12% відповідно порівняно з попереднім роком. Це свідчить про стабільність та позитивний розвиток фондових ринків у цих регіонах.

У регіоні Азіатсько-Тихоокеанському відзначається зростання капіталізації в Таїланді, Філіппінах, Сінгапурі, Гонконзі та Індії, де темпи збільшення становили від 31% до 32%. У той же час, у Китаї та Японії спостерігається менш значне зростання на рівні 5% і 8% відповідно [45].

У Європі, Африці та Близькому Сході також спостерігається зростання капіталізації на рівні 20%. Проте, у країнах Євразії цей показник становить 14%, тоді як на Лондонській фондовій біржі він склав 4% (див. Табл. 2.3).

Загалом, помітно зростає вплив США та Європи, а доля Японії та Південно-Східної Азії зменшується. Особливо швидко розвивається сегмент інвестицій в Індію

та країни Центральної та Східної Європи, де міжнародні активи перевищують 1 трлн. доларів США.

Таблиця 2.3

Регіональна структура міжнародного фінансового ринку, (%)

Показники	США	Євро-зона	Великобританія	Східна Європа	Японія	Китай	Індія
Акції	33	19	35	31	17	27	32
Корпоративні облигації	36	29	30	3	12	5	1
Державні облигації	12	21	7	20	35	6	22
Депозити	20	36	28	40	36	60	45
Обсяги ринку, трлн. дол. США	44	26	7	1	18	5	11

Примітка. Складено автором за даними Міжнародний ринок грошей і капіталів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/13/1208.html>.

На глобальній арені виявляється різноманітність фінансових ринків, що відображається у різних країнах. Наприклад, США та Великобританія славляться своїми значними обсягами ринку акцій, в той час як Японія та Китай активно привертають інвестиції за допомогою випуску державних облигацій. Індія займає вагому позицію на ринку акцій та корпоративних облигацій. Крім того, Китай має найбільший обсяг ринку депозитів. Загалом, США залишаються провідним гравцем у світовій фінансовій системі за обсягом ринку [59].

Аналіз світового ринку цінних паперів показує, що розвинені країни, такі як США, Єврозона, Великобританія, Східна Європа та Японія, визначають основні тенденції та пропорції у світовій фінансовій системі через домінуючий вплив фондових ринків цих країн. Проте, конкретні країни можуть відрізнятися від середніх світових показників.

За останній рік спостерігається значне зростання рівня капіталізації фондових бірж світу, що вказує на можливість подальшого стрімкого розвитку. Найбільший

внесок у цей ріст зробили США та країни Європи. Також варто зазначити динамічний розвиток ринку цінних паперів у Китаї, Японії та Індії [52].

Останній рік також характеризувався стрімким зростанням ринку облігацій, навіть за умов кризи на ринку акцій. Це свідчить про зміни на цьому сегменті фондового ринку, зокрема зростання ролі корпоративних облігацій, що сприяє розвитку економіки та інвестиційного середовища.

Отже, фондові ринки відіграють важливу роль у світовій фінансовій системі, забезпечуючи механізм для залучення капіталу та обміну фінансовими інструментами.

2.2. Дослідження основних трендів світового ринку цінних паперів

За своїм економічним потенціалом, Німеччина перебуває на першому місці серед країн Європейського Союзу. Франкфурт-на-Майні славиться як визначений фінансовий центр у країні. Франкфуртська біржа, заснована ще у 1585 році, вважається однією з провідних бірж у Німеччині, поряд з Лондонською та Паризькою біржами. Основним індексом на цій біржі є DAX, який включає 30 ключових компаній Німеччини, таких як BASF SE, Deutsche Bank AG, Volkswagen AG VZ, Bayer AG, Porsche Automobil Holding SE, та інші. Крім торгівлі акціями та оцінки компаній за їх економічними показниками, біржа також надає можливість для інвестування в компанії, які активно працюють над сталим розвитком. Деякі дослідження підтверджують, що підприємства, які приділяють значну увагу екологічній, соціальній та корпоративній відповідальності (ESG), можуть досягати вищого рівня прибутковості в довгостроковій перспективі [48].

Франція займає друге місце за важливістю та впливом в Європі після Німеччини, а її основною фондовою біржею є Паризька біржа. У 2000 році Паризька фондова біржа об'єдналася з Амстердамською та Брюссельською, утворивши Euronext, яка нині є другою за розміром біржею в Європі після Лондонської. Щоденний обсяг торгівлі на паризькому ринку становить понад 4,7 мільярда євро. Основним індексом цього ринку є CAC 40, який включає 40 найбільших за

капіталізацією французьких компаній, серед яких L'Oreal, Carrefour, Danone, Michelin, Renault та інші. Подібно до німецького фондового ринку, в Парижі велика увага приділяється екологічним питанням, і в 2021 році був створений індекс CAC 40 ESG [51].

Польща, у якості сусідньої країни до України, приймає економічні та фінансові заходи, які виходять далеко за рамки нашої країни. Наприклад, можна зробити порівняння, як обидві країни впоралися з наслідками коронавірусної пандемії. Варто зазначити, що Польща впоралася з викликами, спричиненими світовою пандемією, краще, ніж більшість інших країн Європи, і вже зуміла відновитися, перевищивши показники 2019 року.

Фондова біржа у Варшаві була створена у 1991 році, проте ринок похідних цінних паперів розпочав свою діяльність лише у 1998 році. Ця біржа є найбільшою в Центральній та Східній Європі. У 2013 році вона зайняла друге місце у Європі за кількістю ініціатив щодо ініціальних публічних пропозицій акцій (ІРО). Чимало відомих українських компаній включено до списку компаній, які торгуються на Варшавській фондовій біржі, враховуючи географічну близькість країн та недостатню ефективність українського ринку. У 2011 році у Польщі розпочали розрахунок та публікацію національного індексу українських компаній WIG Ukraine [70].

Основним індексом біржі є WIG20, який включає 20 найбільших польських компаній за капіталізацією. Серед них такі відомі компанії, як PKO Bank Polski SA, PKN Orlen, Allegro, LPP, PZU та інші.

Усі три світові фондові біржі долучилися до ініціативи ООН щодо сталого розвитку на ринках цінних паперів. Варшавська фондова біржа взяла на себе цей крок першою у 2013 році, а за нею слідували Франкфуртська та Паризька біржі у 2014 та 2015 роках відповідно. Ініціатива співпрацює зі світовими біржами, інвесторами та іншими ключовими учасниками ринку для вирішення спільних питань у сфері сталого розвитку та впровадження колективних заходів. Вона зосереджується на різних аспектах, таких як боротьба з дискримінацією, збереження природних ресурсів та поліпшення клімату, шляхом використання додаткових оцінок компаній за їхньою

ESG-політикою, а також активізує "зелені" та міжнародні інвестиції в країни з несприятливим бізнес-середовищем.

У порівнянні з іншими країнами, Україна є однією з наймолодших, оскільки набула незалежність недавно. Це призвело до того, що ринок цінних паперів в Україні є ринком, який лише формується та активно розвивається. Розвиток організованого ринку цінних паперів є важливою складовою ринкової економіки, а регулювання його розвитку відіграє ключову роль у забезпеченні його ефективності. Завдяки глобалізації фінансових ринків та розвитку технологій, біржі змушені вкладати значні кошти у нові технології, щоб підвищити свою конкурентоспроможність, що означає запровадження нових послуг та приваблення нових компаній-емітентів та інвесторів [28].

Корпорація "Фондова біржа ПФТС" заснована у 1996 році та на сьогоднішній день вважається найбільшою біржею на території України. У 2020 році майже всі операції з цінними паперами проводилися лише на двох площадках: "Фондовій біржі ПФТС" та ФБ "Перспектива".

Індекс ПФТС з 1997 року є офіційним індексом України у S&P Emerging Markets. Серед ключових компаній, включених до цього індексу, можна відзначити такі компанії, як «Райффайзен банк Аваль», «Мотор Січ», «Укрнафта» та «Укртелеком». Україна має обмежену кількість котируючихся компаній, проте серед них варто зазначити МХП, чії акції у формі глобальних депозитарних розписок з 2019 року активно торгуються на території України. МХП є провідним постачальником сільськогосподарської продукції в Європейському союзі, що є одним з ключових напрямків експорту України [36].

Нижче подано аналіз динаміки основного індексу Німеччини DAX за останні п'ять років. Це дозволить оцінити вплив світової пандемії на показник.

З початку графіку можна побачити певне відновлення індексу після економічних криз у 2008–2009 та 2014–2015 роках, коли показник досяг свого піку понад 13 тисяч євро на початку 2018 року (див. Рис. 2.1). Однак, наслідки торговельної війни між США та Китаєм сильно вразили навіть економіку Німеччини, що призвело до рецесії та зменшення обсягів експорту з країни.

Рис. 2.1. Тижнева динаміка індексу DAX за період 2017-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Trading Economics Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trading-economics.com>.

Вибори нового президента США та загострення конфлікту між країнами стали причиною занепокоєння інвесторів, що призвело до зниження обсягів інвестування в розвинених країнах (див. Рис. 2.2).

В кінці 2019 року весь світ був шокований новиною про з'яву невідомого вірусу, що призвело до запровадження локдауну в більшості країн, включаючи Німеччину. Очікування та страх учасників ринку мали значний вплив на сам ринок.

Спинення виробництва та закриття значної кількості підприємств призвели до різкого падіння всіх фондових показників, що розпочалося в середині лютого і досягло свого мінімуму в середині березня.

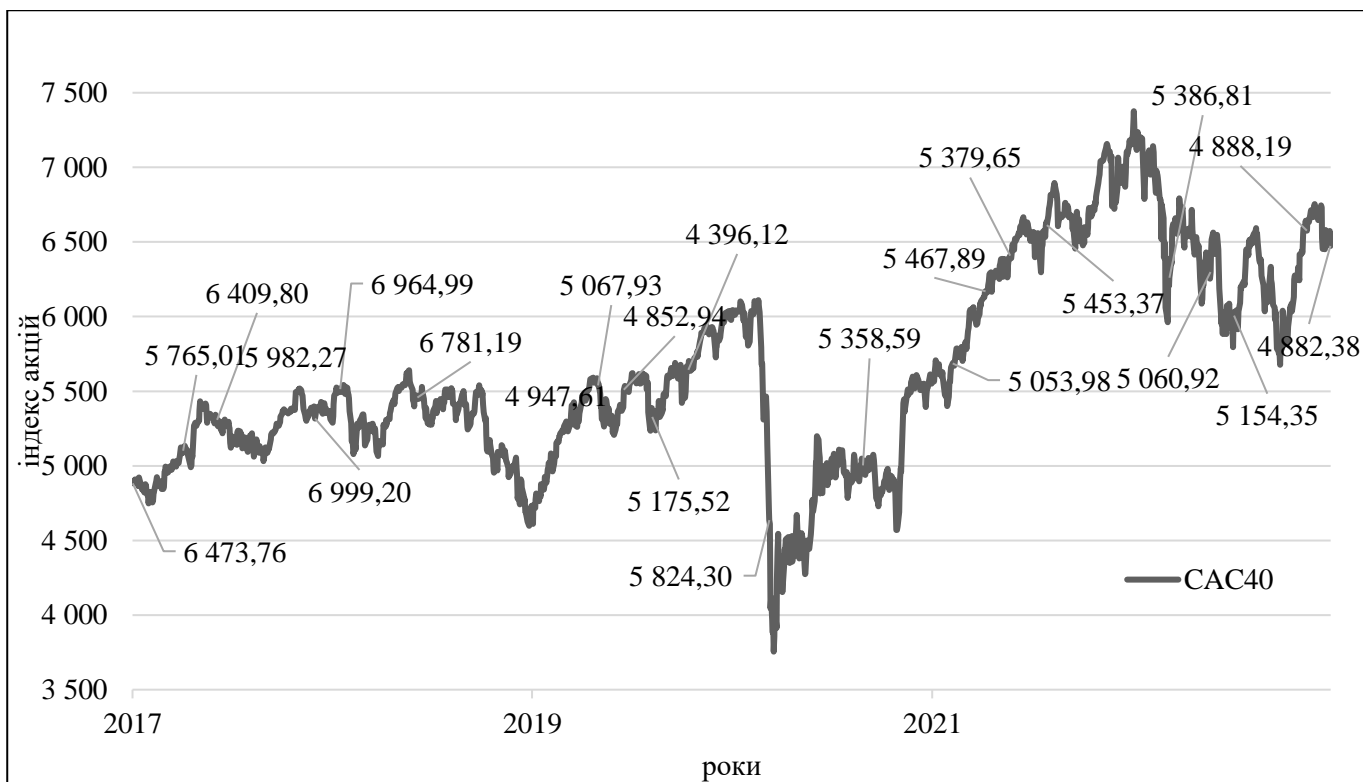

Рис. 2.2. Тижнева динаміка індексу САС, 40 за період 2017-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Trading Economics Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trading-economics.com>.

Німецький індекс DAX опустився до рівня менше 9 тисяч євро за одиницю. Зараз спостерігається тенденція до підвищення, хоча відбулися невеликі коливання цін. На сьогоднішній день індекс перевищив позначку у 16 тисяч євро.

Індекс САС 40, французький індекс, незважаючи на включення більшої кількості компаній, має вартість у два рази меншу, ніж німецький індекс DAX. Проте, слід врахувати, що ситуація значно відрізняється від німецького індексу DAX (див. Рис. 2.4).

Тенденція цього показника відображає схожість з попереднім індексом, що може бути пояснене їхнім географічним розташуванням, значущістю європейських економік та стабільністю цих країн на світовій арені. В кінці 2018 року спостерігалось незначне зниження вартості індексу, але у 2020 році спостерігалось значно більше падіння, з 6 до 4 тисяч євро. На сьогоднішній день цей показник перевищує 7 тисяч євро (див. Рис. 2.4).

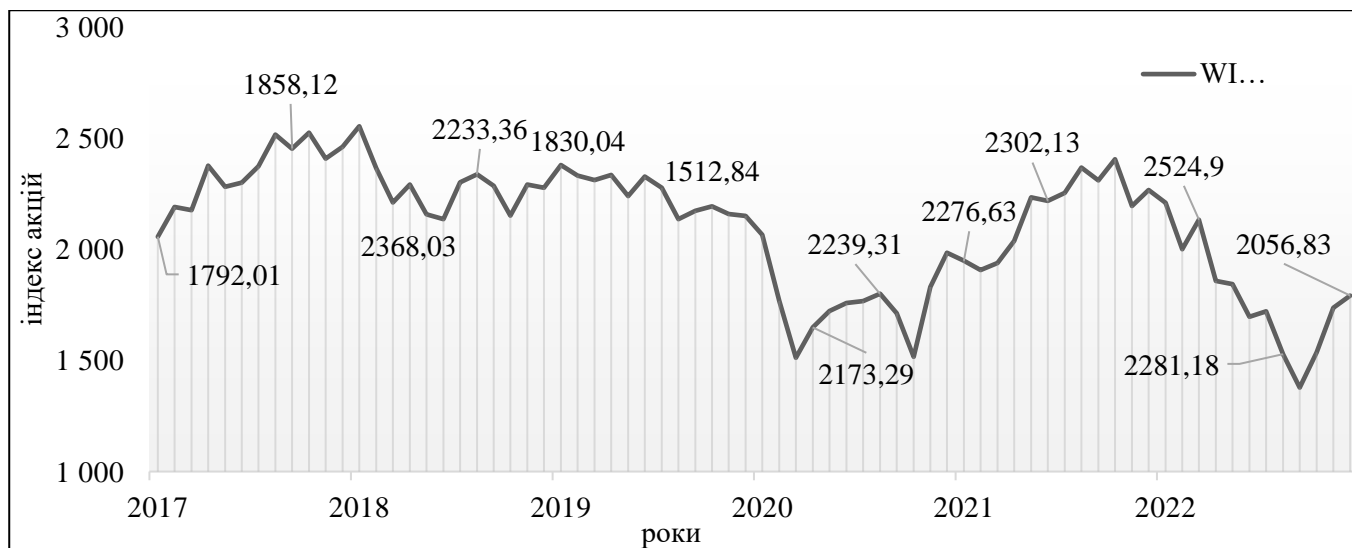

Рис. 2.3. Динаміка індексу WIG20 за період 2017-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Google Finance Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/finance/quote/WIG20:WSE?sa=X&sqi=2&ved=2ahUKE>.

Останній з трьох представлених європейських індексів - індекс на Варшавській біржі, WIG20. Його вартість є найнижчою серед наведених варіантів через використання національної валюти Польщі - злотого.

Цікавим аспектом у цій динаміці індексу є те, що у 2020 році спостерігалися два значних спади ціни, пов'язаних з поширенням коронавірусу. Перше зниження пояснюється різким припиненням виробництва та закриттям кордонів більшості країн на початку пандемії, а друге спад зумовлене третьою хвилею вірусу у Польщі. При докладнішому розгляді можна помітити невеликий вплив другої хвилі вірусу на індекс, яка також призвела до зниження ціни. Як вже зазначалося раніше, Польща є країною, яка краще за інших в Європі справилася з COVID-19 на даний момент, і деякі показники перевищують рівень до кризи. Поточний індекс залишається на рівні від 2 до 2,5 тисяч злотих [59].

Звернувши увагу на той факт, що Польща зберегла свою національну валюту, слід зауважити, що в таких обставинах значний відтік інвестицій може спричинити девальвацію національної валюти, що може негативно позначитися на економіці країни.

На наведеному нижче графіку представлені всі три європейські індекси разом з динамікою їхнього зростання за останні п'ять років, з 2017 по 2022 рік (рис. 2.4):

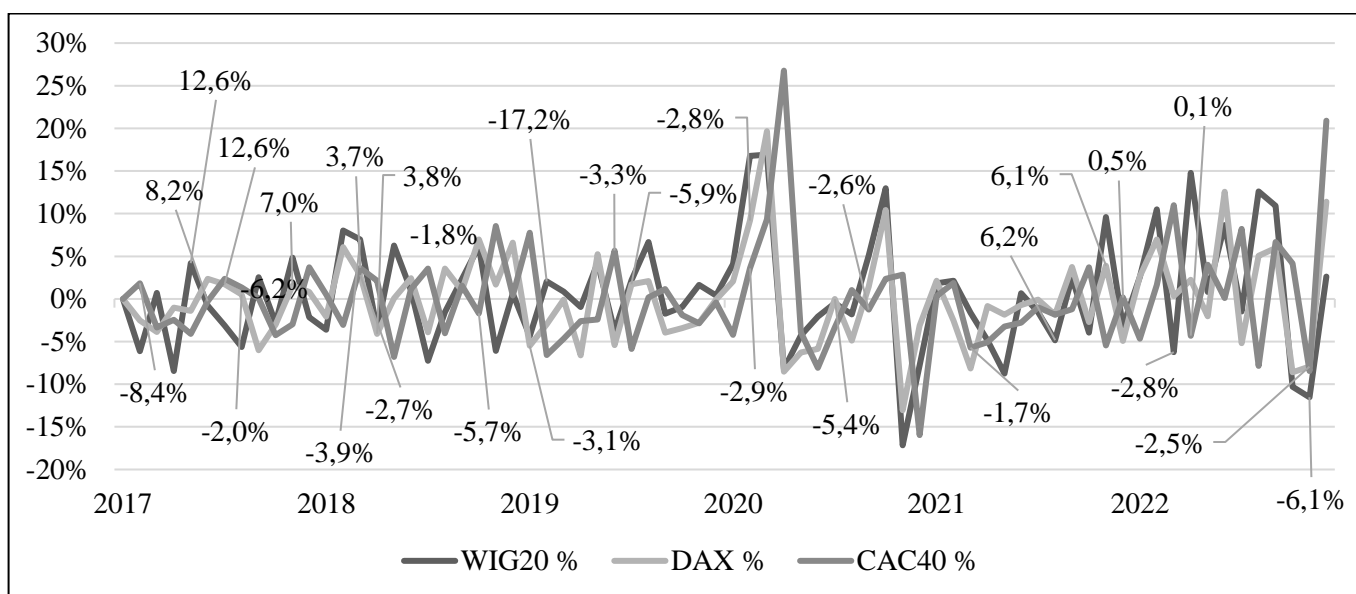

Рис. 2.4. Темпи росту індексів CAC 40, DAX, WIG20 за період 2017-2022 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Trading Economics Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trading-economics.com>.

За рахунок близького географічного розташування, всі три показники практично демонструють однакову тенденцію до зростання та подібну волатильність, яка обумовлена світовими подіями та очікуваннями учасників ринку. Проте, слід відзначити, що польський індекс WIG20 виявляє більшу чутливість до змін. Наприклад, починаючи з 2020 року, він показав виразніше падіння, а темпи його зростання зменшилися. До середини або кінця 2018 року він демонстрував вищі темпи зростання, ніж індекси в Німеччині та Франції. Загалом, протягом аналізованого періоду з 2017 року індекс CAC 40 зрос на 44,5%, тоді як WIG20 зрос лише на 13,66% [59].

Український індекс PFTS є найбільш доступним в номінальному вираженні. Як вже було зазначено, на українській біржі представлено обмежену кількість котирувань акцій. Також важливо враховувати, що українська гривня має значну волатильність та нестабільність. Політична ситуація в країні залишається нестабільною, що негативно впливає на інвестиційну привабливість України. Крім

того, українські компанії не вистачає достатньо розвиненої ESG-політики, а важливість цього фактору у загальній системі розвитку компаній в Україні досить недооцінена. Це може свідчити про те, що протягом наступних п'яти років не слід очікувати стрімкого розвитку "зелених" інвестицій. Зазначене раптове зростання вартості індексу у 2018 році було обумовлене підвищенням цін на акції деяких компаній, тоді як наприкінці 2019 року спостерігався традиційний спад через світову кризу. Важливо відзначити, що український індекс проявляє найменшу волатильність, і в 2020 році його мінімальна ціна трохи перевищувала 500 гривень. Після цього спостерігався період стабільності ціни, а з 2021 року спостерігається стійке, але повільне зростання вартості, що на даний момент призвело до ціни понад 500 гривень.

Індекс MSCI World, що становить важливий показник світових акцій розвинених ринків, відзначився вражаючим зростанням - на 16% з кінця жовтня та неймовірними 22% протягом поточного року. Це стало найкращим показником за останні чотири роки, викликаючи захоплення серед інвесторів та експертів.

Основним індикатором цього вражаючого росту був знаковий індекс Волл-стріт S&P 500, який піднявся на 14% з жовтня та на 24% за останній рік. Незважаючи на невелике відступлення від свого історичного піку на завершальний день 2023 року, S&P 500 все ж вразив своєю стійкістю та потужністю. Підґрунтям для такого ріст у цінах стали раптові зміни настроїв, спровоковані прогнозами про зниження облікових ставок після відчутного спаду інфляції у західних країнах. Загальна думка про те, що вартість запозичень різко знизиться у 2024 році, також сприяла підйому на ринку облігацій, привертаючи інвесторів до акцій в пошуках більш високих виборів.

Федеральна резервна система ще більше прискорила цей тренд, намітивши серйозне зниження ставок у наступному році, що спонукало інвесторів до активніших дій на ринку. Незважаючи на це вражаюче зростання, лондонський FTSE 100 відстає від американських і європейських ринків, показавши зростання менше ніж на 4% протягом 2023 року.

Отже, дослідження основних трендів світового ринку цінних паперів є важливим моментом для оцінки фондового ринку України.

2.3. Оцінка сучасного стану фондового ринку в Україні

У 2021 році загальний обсяг емісій цінних паперів, що були зареєстровані Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку протягом січня-грудня, склав 112,39 млрд грн, що на 1,01 млрд грн менше, ніж відповідний період у 2020 році (113,40 млрд грн). Протягом цього періоду було зареєстровано 86 випусків акцій на суму 42,88 млрд грн (див. Таблицю 2.4). У порівнянні з аналогічним періодом у 2020 році, обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 9,90 млрд грн [64].

Таблиця 2.4

Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих комісією
за період січень-грудень 2021 року

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	3133,85	4
Лютий	2 141,71	6
Березень	1 794,89	4
Квітень	1257,88	4
Травень	4 246,36	3
Червень	1 178,11	11
Липень	2 346,50	10
Серпень	2 156,76	4
Вересень	3 333,41	12
Жовтень	20 623,11	9
Листопад	2 281,76	8
Грудень	2 245,32	10
Усього	46 739,66	85

Примітка. Складено автором за даними Національна комісія цінних паперів фондовго ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>.

Аналізуючи дані щодо обсягу та кількості емісій акцій, зареєстрованих Комісією протягом 2021 року, можна виявити значні зміни у цих показниках

протягом року. Найбільший обсяг емісій було зафіксовано у жовтні, що відзначається помітним зростанням порівняно з іншими місяцями. Це може свідчити про періодичні коливання активності на фондовому ринку упродовж року. У січні відзначалося зменшення обсягу емісій акцій порівняно з іншими місяцями, але спостерігалось збільшення кількості емісій. Це може вказувати на тенденцію компаній надавати перевагу меншим, але більш частим емісіям акцій замість великих, одноразових емісій.

У грудні 2021 року серед великих за обсягом емісій акцій відзначалися важливі емісії від ПАТ "Українські енергетичні машини" та АТ «Українські національні авіалінії», які значно вплинули на загальну структуру зареєстрованих емісій акцій. За період січень-грудень 2021 року Комісією було зареєстровано 113 емісій облігацій підприємств на суму 9,98 млрд грн, що свідчить про значне зменшення обсягу порівняно з відповідним періодом 2020 року [61].

Згідно з таблицею в додатку 1 протягом січня-грудня 2021 року Комісією було зафіксовано значний обсяг емісій облігацій підприємств, що склав понад 9,97 мільярда гривень. Зареєстровано 113 випусків.

В той же період обсяг емісій інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів, зареєстрованих Комісією, зростає до 7,53 мільярда гривень, що становить збільшення на 2,48 мільярда гривень у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року.

Обсяг емісій акцій корпоративних інвестиційних фондів, зареєстрованих Комісією, склав 50,90 мільярда гривень протягом січня-грудня 2021 року, що становить зростання на 12,38 мільярда гривень порівняно з відповідним періодом 2020 року.

Станом на 31 грудня 2021 року в ЄДРІСІ зареєстровано 331 інститут спільного інвестування, серед яких 294 корпоративних інвестиційних фонди та 37 пайових інвестиційних фондів. Протягом грудня 2021 року з ЄДРІСІ було вилучено 3 пайових і 0 корпоративних інвестиційних фондів.

Обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу за січень-грудень 2021 року склав 451,96 мільярда гривень.

У порівнянні з аналогічним періодом 2020 року обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу зростає на 34,75%, досягнувши рівня у 335,41 мільярда гривень за січень-грудень 2020 року [61].

Відповідно до даних в таблиці (див. Таблицю в додатку, Б) протягом року 2021 року було помічено великий обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу. Найбільший обсяг торгів був зафіксований на Українській біржі (УБ) та ПФТС. УМВБ і Перспектива також сприяли цій активності, хоча в їхньому внеску були менші обсяги порівняно з УБ та ПФТС. Особливо виділяються місяці червень, вересень і листопад, коли спостерігався значний зріст торгів. Ці дані свідчать про активну торгівельну діяльність на фінансових ринках протягом року.

За той самий період найбільший обсяг торгів на організованих ринках капіталу припадає на облігації внутрішніх державних позик (ОВДП), які склали 443,76 млрд грн, що становить 98,18% від загального обсягу торгів фінансовими інструментами протягом року. Обсяг торгів деривативними контрактами, такими як опціонні сертифікати та ф'ючерсні контракти, був значно меншим і склав лише 59,31 млн грн, що становить лише 0,01% від загального обсягу.

Аналізуючи таблицю в додатку, 3 варто зазначити, що протягом періоду з січня по грудень 2021 року відбулися торги різними фінансовими інструментами на різних організованих ринках капіталу, такими як акції, інвестиційні сертифікати, облігації, опціонні сертифікати та ф'ючерсні контракти. Найбільший обсяг торгів був зафіксований з облігаціями внутрішніх державних позик, які склали більше 443,76 млрд грн, що становить 98,18% від загального обсягу торгів фінансовими інструментами. Також помітний обсяг торгів був зафіксований з акціями та інвестиційними сертифікатами [61].

Протягом періоду з січня по грудень 2021 року (див. Таблицю в додатку, 5 Г) відзначався великий обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу. Переважна більшість цих торгів відбувалася на вторинному ринку, з великою часткою на спотовому ринку. Також активно проводилися торги на першоринковому ринку, включаючи ринок РЕПО та строковий ринок.

Загалом, за період з січня по грудень 2022 року було зареєстровано емісію цінних паперів на суму 57,45 мільярдів гривень, що становить значне зменшення на 54,94 мільярдів гривень у порівнянні з попереднім періодом у 2021 році. У цей період також було зареєстровано 20 випусків акцій на суму 35,05 мільярдів гривень, що свідчить про зменшення обсягу акційних випусків на 7,84 мільярдів гривень порівняно з аналогічним періодом минулого року [61].

Аналізуючи таблицю (див. Таблицю в додатку, Д) встановлено, що з початку поточного року, до 31 грудня 2022 року, Комісією було скасовано реєстрацію 103 випусків акцій на суму 4,0 млрд грн. Протягом січня-грудня 2022 року було зареєстровано 39 випусків облігацій підприємств на суму 2,03 млрд грн, а також випуски облігацій підприємств у іноземній валюті на суму 6,4 млн доларів США. Порівняно з аналогічним періодом 2021 року відзначається зменшення обсягу зареєстрованих випусків облігацій підприємств на 7,95 млрд грн.

За даними в таблиці (див. Таблицю в додатку, Е) за період з початку поточного року до 31 грудня 2022 року, Комісією було анульовано реєстрацію 31 емісії облігацій підприємств на загальну суму 7,40 мільярдів гривень. Щодо іншого фінансового ринку, протягом січня-грудня 2022 року відбулося зменшення обсягу емісій інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів на 6,15 мільярдів гривень порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Також спостерігалось скорочення обсягу емісій акцій корпоративних інвестиційних фондів на 31,90 мільярдів гривень порівняно з показниками за аналогічний період 2021 року. Кількість зареєстрованих в ЄДРІСІ корпоративних інвестиційних фондів та пайових інвестиційних фондів на 31 грудня 2022 року склала 70 інститутів спільного інвестування, з яких 63 — корпоративних інвестиційних фонди і 7 — пайові інвестиційні фонди. У грудні 2022 року не було жодних вилучень з ЄДРІСІ пайових та корпоративних інвестиційних фондів. Крім того, у грудні 2022 року Комісія отримала 8 повідомлень про рішення про ліквідацію інститутів спільного інвестування. Щодо діяльності операторів організованих ринків капіталу, за результатами торгів протягом січня-грудня 2022 року загальний обсяг торгів фінансовими інструментами склав 160,64 мільярдів гривень. Протягом цього періоду відбулося скорочення обсягу торгів фінансовими

інструментами на операторах організованих ринків капіталу на 291,36 мільярдів гривень порівняно з аналогічним періодом 2021 року [61].

За даними в таблиці (див. Таблицю в додатку, Ж) торговий обсяг фінансових інструментів на ринках капіталу у 2021 році виявився дуже різноманітним як за типами інструментів, так і за місяцями. Найактивнішими серед них виявилися акції та облігації внутрішніх державних позик України, а також спостерігалася значна активність на ринку облігацій підприємств. Особливо високий обсяг торгів зафіксовано в серпні, з великою активністю на ринку акцій та облігацій внутрішніх державних позик України [61].

Протягом 2022 року відбулося зближення торгівлі цінними паперами на двох провідних операторах організованих ринків капіталу - «ПЕРСПЕКТИВА» та «ПФТС», що становило 90,40% від загальної вартості торгів фінансовими інструментами.

Упродовж періоду з січня по грудень 2022 року (див. Таблицю додатку, З) відзначався значний актив у торгівлі фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу. Найбільший обсяг операцій було зафіксовано на ринку ПФТС, переважно за участі акцій та облігацій внутрішніх державних позик України. У порівнянні з іншими операторами, УБ та ПЕРСПЕКТИВА також відіграли свою роль у загальному обсязі торгів.

Аналізуючи таблицю (див. Таблицю 3.1 Додатку 3) встановлено, що протягом січня-грудня 2022 року спостерігався значний обсяг торгів фінансовими інструментами на організованих ринках капіталу. Важливо відзначити, що більшість торгів відбувалася на вторинному ринку, зокрема на ринку угод у моментальному режимі, який мав найбільший обсяг торгів порівняно з іншими ринками. Протягом зазначеного періоду обсяг торгів поза організованим ринком капіталу становив 462,07 млрд грн, що менше на 70,28 млрд грн порівняно з аналогічним періодом минулого року [61].

На фоні турбулентних економічних умов перший квартал 2024 року став періодом позитивних динамік на ринку акцій. Навіть при несприятливих умовах американські індекси S&P500 та NASDAQ вразили ринок своїм зростанням на 8% і

9% відповідно лише за січень-лютий. Цей ріст перевищив передбачення більшості світових банків на весь 2024 рік. Водночас, Європейський індекс (STOXX 600) також піднявся на нові висоти за всю історію торгів, зростаючи на 4% протягом перших двох місяців поточного року.

Проте, не дивлячись на цей оптимізм, спостерігається значне розходження між позитивною динамікою ринкових котирувань та реальним станом економіки. Цей дисбаланс притаманний як США, так і Європі, де економічні умови різняться за стабільністю, але мають подібні проблеми.

Особливу увагу аналітиків привертає високий рівень базової інфляції, що може призвести до переоцінки ринку, впливаючи на рішення центральних банків щодо монетарної політики. Затримка в запровадженні монетарного пом'якшення може негативно вплинути на ринок.

Негативними факторами є також стрімке зростання безробіття та зниження корпоративних прибутків, що свідчить про можливу рецесію. Наразі ринок не передбачає рецесії як основний сценарій, але ці фактори можуть викликати його переоцінку.

У всьому цьому контексті важливо враховувати, що ризики, які не враховує ринок, можуть негативно вплинути на його динаміку. Інфляція, хоч і знижується, залишається високою, а спад безробіття може стати сигналом зміни на ринку праці. Підвищення рівня корпоративних прибутків також є несприятливим сигналом.

Отже, хоча наразі ринок виявляє позитивну динаміку, варто утриматися від занадто оптимістичних очікувань і обирати консервативні підходи до інвестицій.

Висновки до розділу 2

Фондова біржа виступає ключовим елементом на ринку цінних паперів, спрямовуючи розподіл та перерозподіл національного доходу між різними соціальними групами та галузями економіки. На світовому рівні виокремлюються ринки Великобританії, Японії, США, Німеччини та Франції, причому ринок США має найбільший вплив.

За даними Міжнародної федерації фондових бірж, капіталізація акцій, що обертаються на біржах-членах МФФБ, зросла на 15 % порівняно з попереднім роком. Узагальнюючи, спостерігається тенденція до щорічного збільшення рівня капіталізації фондових бірж світу, при цьому ринок США займає понад 40 % ринкової долі.

Аналіз регіональної структури ринку цінних паперів свідчить про зростання впливу США та Європи, зменшення частки Японії та Південно-Східної Азії, а також значне збільшення впливу Китаю. Індія та країни Центральної та Східної Європи є активно розвиваючимися сегментами. Крім того, ринок Китаю є найбільш динамічним у поточному контексті.

Аналіз показує, що провідні фондові ринки країн Європейського Союзу успішно впоралися з кризовими наслідками, що спричинені світовою пандемією COVID-19. За період з 2017 по 2022 рік Франція та Німеччина показали найвищі темпи зростання фондових ринків порівняно з Польщею, де цей ріст був менш помітним.

Зростання фондових показників у Франції та Німеччині було частково обумовлене політикою Європейського центрального банку, аналогічно до дій Федеральної резервної системи США, яка під час пандемії розширила грошовий обіг, що призвело до підвищення біржових цін на більшість активів, включаючи ЦП.

У той самий час український ФР демонструє повільне, але стійке зростання. Протягом останніх п'яти років індекс PFTS подвоївся завдяки підвищенню цінних паперів більшості компаній, що входять до складу цього індексу. Важливим кроком у цьому розвитку було прийняття нормативного акту щодо цінних паперів ЄС в Україні, що стимулювало подальший розвиток фондового ринку країни та його інтеграцію в європейські фінансові структури.

ФР України можна описати як динамічну та постійно зростаючу складову фінансової системи країни. Останні роки були періодом значного розвитку та модернізації цього ринку, зокрема завдяки реформам, спрямованим на поліпшення умов торгівлі, створення сприятливого регуляторного середовища та впровадження міжнародних стандартів управління.

На фондовому ринку України діють декілька великих операторів організованих ринків капіталу, що сприяє конкуренції та розширенню послуг для інвесторів. Крім того, ринок піддається впливу змін у макроекономічному середовищі країни, таких як політична стабільність, рівень інфляції та процентні ставки, що мають вплив на інвестиційний клімат.

Ринок також проявляє певний рівень волатильності, що може бути як перевагою, так і ризиком для інвесторів. З одного боку, це може стимулювати високі доходи, особливо для тих, хто готовий приймати ризик. З іншого боку, це може вимагати додаткової уваги та обережності при управлінні інвестиціями.

Загалом, ФР України є важливим інструментом для залучення капіталу та розвитку економіки країни, проте він потребує постійного вдосконалення та контролю з боку регуляторних органів для забезпечення стабільності та довіри учасників ринку.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Вплив пандемії COVID-19 та війни в Україні на розвиток світового фондового ринку

Міжнародні фінансові центри розташовані у спеціалізованих місцях, де діють різноманітні фінансово-кредитні установи. Ці центри поділяються на місцеві, регіональні та глобальні в залежності від обсягу операцій, набору інструментів, валютного законодавства та інших факторів. У таких міжнародних фінансових центрах здійснюються різноманітні міжнародні фінансові операції, включаючи валютні, кредитні та операції з цінними паперами та золотом. Найвідоміші такі центри - Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур, Гонконг, Франкфурт-на-Майні, Цюрих, Бостон, Сеул, Чикаго та інші. Історично ці фінансові центри виникли на основі національних ринків, а потім стали світовими лідерами за обсягом фінансових операцій, включаючи ринки валют, кредитів, фінансові та золоті ринки. Наприкінці 2019 року Лондон вважався найбільшим фінансовим центром у світі, але через Brexit ця позиція змінилася на користь Нью-Йорка. Цей розподіл сил на світовій арені став очевидним з результатів опитування топ-менеджерів фінансового сектора, проведеного консалтинговою компанією Duff & Phelps [64].

Узгоджено з 56% опитаних, Нью-Йорк визнається головним світовим фінансовим центром, що перевершує Лондон, якому довірило лише 34%. За останні два роки позиція Лондона втратила 19 відсоткових пунктів, тоді як Нью-Йорк підвищився на 14 п.п. Високопосадові керівники розглядають азійські фінансові центри як найбільш перспективні. Майже кожен п'ятий опитуваний передбачає, що впродовж наступних п'яти років азійське місто очолить список найважливіших фінансових центрів. Особливо оптимістичні прогнози щодо Шанхая, який очікується випередити Сінгапур і Гонконг у майбутньому.

МФН сформувався завдяки масовому вивезенню капіталу, переважно з країн, де діють найбільші транснаціональні корпорації та банки. Цей розвиток був прискорений науково-технічним прогресом, процесами інтеграції, успішними банківськими та біржовими операціями, впровадженням спільних багатонаціональних валют, стабільністю валютних курсів та зростанням кількості проектів, що передбачають використання капіталу з різних країн.

На розвиток міжнародного фондового ринку негативно впливають державний контроль і обмеження, оподаткування в країнах-імпортерах, складність взаємних розрахунків тощо. Однак більшість країн розуміє важливість міжнародної торгівлі цінними паперами як інструменту для міждержавного переливання капіталу, тому ці проблеми вирішуються через двосторонні та багатосторонні угоди, а також шляхом удосконалення механізмів розрахунків [65].

Міжнародний ринок цінних паперів існує вже понад 150 років і пройшов кілька етапів еволюції. Перший період охоплює час до Першої світової війни, коли випуск облігацій іноземних емітентів, що шукали фінансування, був переважно епізодичним. Наприклад, ще в XVII столітті в Лондоні функціонував активний ринок цінних паперів, де торгувалися державні облігації, акції та ануїтети.

Розбудова залізничних доріг і каналів, таких як Суецький і Панамський, у другій половині XIX століття призвела до зародження акціонерних товариств, чії акції торгувалися на різних біржах, включаючи Лондонську, Нью-Йоркську, Амстердамську, Паризьку, Франкфуртську, Віденську та інші. Масове заснування акціонерних товариств, що будували та експлуатували залізниці в різних країнах, стало важливим стимулом для формування масштабних ринків акцій, швидкого розвитку міжнародного ринку цінних паперів та зростання обсягів торгівлі на ньому.

У 1912–1913 роках обсяги операцій з цінними паперами досягли (в середньому для всіх країн світу) 16,4% світового ВВП, в тому числі у Великій Британії – 41%, Франції – 26%, США – 19%, Німеччині – 11%.

Другий етап характеризується активним формуванням світової економіки та встановленням міцних зв'язків між промислово розвинутими країнами. У цей період фіктивний капітал мав національний характер, промислові корпорації розвинутих

країн активно накопичували акціонерний капітал і почали інвестувати його у фінансові ресурси інших країн. У 60-ті роки виникли ринки єврооблігацій та євроакцій, які діяли за особливими угодами. Ринок цінних паперів у розвинутих країнах став основним джерелом фінансування, а роль банків у фінансуванні економіки зменшилась [67].

Третій період, який почався в 1970–1980-х роках, відзначається розвитком постійного ринку операцій міжнародних інвесторів, що зосереджений у світових та регіональних фінансових центрах. Цей етап характеризується глобальним характером комунікаційних зв'язків, виникненням нових інструментів та збільшенням кількості інвесторів.

У початковий період 2020 року загальна вартість всіх біржових акцій у світі становила менше 70 трлн доларів США. Протягом року ця сума збільшилася більш ніж на 17 трлн доларів. За оцінками аналітика з Deutsche Bank Торстена Слока, наразі сумарна ринкова капіталізація в усьому світі перевищила 85 трлн доларів.

Найбільше зростання відбулося на американському фондовому ринку. Усі три провідні фондові індекси США зросли більш ніж на 20%: Dow Jones Industrial збільшився на 22%, S&P 500 - на 28%, а NASDAQ навіть майже на 35%. Такі технологічні гіганти, як Apple і Facebook, підвищили свою вартість з початку року на 80% і 57% відповідно. Зростання акцій Apple навіть перевищило очікування, оскільки їх поточна вартість на 6,5% перевищила прогнози аналітиків, опитаних Refinitiv. Щодо акцій Facebook, на Уолл-стріт вони вважаються перспективними для подальшого росту, оскільки згідно опитувань Refinitiv, 47 з 52 аналітиків прогнозують зростання їх вартості в найближчому році. Середній потенціал зростання цих акцій становить 16,3% [68].

Страхи серед інвесторів у зв'язку з поширенням коронавірусу призвели до руйнування на фондових ринках по всьому світу. Ринок цінних паперів у Великій Британії відчув спад на 10%, що є найглибшим обвалом з 1987 року. Також в США індекси Dow Jones і S&P 500 різко впали, досягнувши аналогічних показників з 1987 року. Ця ситуація мала негативний вплив не лише на світові індекси, а й на стан мільярдерів з першої двадцятки рейтингу Forbes. За оцінками видання, їхній

загальний стан зменшився на 40 млрд доларів лише за один день. Наприклад, найбагатша людина планети - глава Amazon Джефф Безос - втратив 4,8 млрд, гендиректор Facebook Марк Цукерберг - 3,4 млрд, а стан інвестора Уоррена Баффета скоротився на 2,7 млрд доларів. Однією з найбільш обговорюваних подій на фондовому ринку у цей весняний період став крах цін на ф'ючерси на нафту до від'ємних значень. Це сталося 20 квітня і вперше у історії. Ціни на нафту WTI впали до рівня "0" доларів на Нью-Йоркській біржі, а потім знизилися до "мінус" 37 доларів за барель, що означає падіння приблизно на 300%.

Головними причинами цієї ситуації є поширення коронавірусу та порушення початкової угоди ОПЕК+. Коли росія та Саудівська Аравія не досягли згоди щодо продовження угоди про скорочення видобутку нафти, це призвело до майже подвійної ціни на нафту. Нафта нагромадилася у великих обсягах через практично відсутність попиту на світовому ринку, і тепер проблема полягає в тому, що немає де її зберігати. Особливо це стосується американської нафти марки WTI. У інших регіонах ситуація менш критична, і ціна нафти марки Brent знизилася лише на 5%, до рівня 26 доларів за барель. З урахуванням низького попиту на нафту, запаси швидко вичерпуються, але припинити видобуток без значних втрат неможливо. За словами виконавчого директора "Нафтогазу" Юрія Вітренка, при поточних темпах видобутку та споживання США можуть повністю вичерпати свої можливості зберігання нафти власними силами вже у листопаді 2020 року.

В Україні існує значна нафтотранспортна інфраструктура, яка включає ряд резервуарів для зберігання нафти, один робочий завод (Кременчуцький НПЗ) з великими потужностями для зберігання, а також численні нафтопереробні підприємства, які колись були активними, але зараз зупинені, проте на них залишилися ємності. Тому бізнес зі зберігання нафти є зараз найбільш прибутковим.

Російське вторгнення до України, що сталося 24 лютого 2022 року, має вагомий наслідок як у політичній, так і в економічній сферах на світових ринках. Російський рубль триває в падінні до історично низьких показників, а ФР Росії залишається закритим з 25 лютого. В той же час ціни на нафту вперше з 2008 року перевищили 130 доларів за барель, а ціни на газ також стрімко зросли до історичних рівнів. Лідери

всього світу почали координувати санкції проти росії, зокрема Європейський Союз, США, Великобританія, Канада, Швейцарія, Японія, Австралія, Тайвань та інші країни. Президент США Джо Байден 8 березня підписав указ про заборону імпорту російської нафти, зрідженого природного газу і вугілля до США, а також припинення нових інвестицій США в енергетичний сектор Росії. Велика Британія обіцяла поступово припинити імпорт російської нафти до кінця року, а Європейський Союз розробив нову стратегію енергетичної безпеки для різноманіття джерел постачання енергії [75].

Група G7 також висловила свій намір позбавити росію статусу "найбільшого сприяння". Санкції суттєво ударили по російському бізнесу, що відображається у падінні цін на акції. Багато компаній оголосили про припинення діяльності в росії, що створює загрозу для інвесторів. В цій ситуації важко уникнути втрат на ринках. Компанії, що заявили про бойкот російського ринку, відчують тиск, що подальше заглиблює кризу. Вторинення росії до України у лютому стало центральною темою як у геополітичних, так і в економічних новинах 2022 року. Обидві країни є важливими експортерами багатьох товарів, зокрема росія — енергетичних ресурсів, а Україна — продовольства та металів.

У зв'язку з активною війною на території України, внутрішній ФР деякий час перебував у стані замороження. Проте з 8 серпня Національна комісія з цінних паперів та ФР скасувала майже всі обмеження щодо здійснення операцій на ринках капіталу та організованих товарних ринках, які були введені на початку конфлікту. Тому державні ЦП залишаються доступними для торгів [65].

Для консервативних інвесторів, які володіють облігаціями, можна придбати українські єврооблігації через європейського брокера Freedom Finance Europe. Вони в даний момент торгуються зі знижкою, що призводить до реальної прибутковості після погашення на рівні 50–70% щорічно у доларовому еквіваленті.

Тим, хто бажає підтримати Збройні сили України, слід розглянути військові облігації. Процентна ставка складає 10–11% річних у гривні в залежності від терміну обігу. Це є більш вигідним, ніж депозити, і надійним, оскільки на них є державна

гарантія на повне повернення інвестицій. Зрозуміло, що суть купівлі таких облігацій полягає більше в фінансуванні армії, ніж у особистому збагаченні.

З огляду на майбутнє, експерти підкреслюють, що критичними факторами для ринків залишатимуться інфляція цін на сировинні товари, спричинена війною, жорстка монетарна політика в США та, як наслідок, зміцнення долара, а також тривалі карантини в Китаї через Covid. Війна вже постраждала світовий ФР через поступовий перехід Федеральної резервної системи США до більш строго монетарного курсу, оскільки світова економіка відновлюється після пандемії. Саме вторгнення стимулювало ринкову невизначеність і безпосередньо вдарило по економікам, що тісно пов'язані з Україною та росією, спричинивши глобальне зростання цін на енергоносії та пшеницю.

3.2. Вплив цифрової трансформації та застосування інновацій на світовому фондовому ринку

У контексті швидкої глобалізації диджиталізація стає ключовим напрямком розвитку світового фондового ринку, що сприяє масштабному впровадженню інноваційно-інформаційних технологій і покращує ефективність діяльності на фондових біржах. В таблиці 3.1 подано основні фактори впливу диджиталізації на глобальний ФР.

ФР відіграє важливу роль у світовій фінансовій системі, і зміни у його функціонуванні впливають на глобальну валютно-фінансову сферу.

Тому диджиталізація світового фондового ринку набуває особливого значення в сучасних умовах, оскільки сприяє прискоренню виконання операцій, зростанню обсягів торгів, зниженню трансакційних витрат і забезпечує миттєвий доступ до необхідної інформації та ринків у реальному часі.

У таблиці 3.1 представлено капіталізацію міжнародних ринків протягом періоду з 2018 по 2022 рік. (див. Табл. 3.1).

Протягом періоду з 2018 по 2022 рік капіталізація міжнародних фондових ринків зростає стабільно, досягнувши значного зростання в 2022 році.

Капіталізація міжнародних фондових ринків протягом 2018–2022 рр.

Фондовий ринок	Період дослідження				
	2018	2019	2020	2021	2022
Американський	30 964	36 486	34 208	42 212	49 916
Азіатсько-Тихоокеанський	24 442	31 266	25 952	28 934	36 153
Європа та Африка	15 640	19 409	21 972	21 692	24 323
Разом	71 046	87 161	82 133	92 838	110 392

Примітка. Складено автором за даними Market Highlights. World Federation of Exchanges (2023) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://statistics.world-exchanges.org>.

Американський ринок виявився найбільшим за обсягами капіталізації, із значним рістом усіх років. Азіатсько-Тихоокеанський та Європа та Африка також показали зростання, проте у деяких роках спостерігалися коливання. Загальна капіталізація міжнародних ринків значно зросла з 2018 до 2022 року.

Фондова біржа - це насамперед місце, де знаходять один одного продавець і покупець цінних паперів, де ціни на ці папери визначаються попитом і пропозицією на них, а самий процес купівлі-продажу регламентується правилами і нормами, тобто це певним чином організований ринок цінних паперів.

У якості товару на цьому ринку виступають цінні папери - акції, облігації і т. п., а в якості цін цих товарів - курси цих паперів.

Фондові біржі відіграють важливу роль на глобальному фондовому ринку. Фондова біржа утворюється та діє в організаційно-правовій формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою відповідальністю. Прибуток фондової біржі спрямовується на її розвиток та не підлягає розподілу між її засновниками (учасниками).

Сучасне фондове угруповання характеризується постійною зміною та динамікою. Важливо відзначити, що рух цих показників залежить від загальносвітових тенденцій та темпу впровадження цифрових технологій у їхню діяльність [68].

У табл. 3.2 представлено Топ-10 фондових бірж світу з найбільшою капіталізацією у 2022 році:

Таблиця 3.2

Топ-10 фондових бірж світу з найбільшою капіталізацією у 2022 році

Ринок	Місце в рейтингу	Біржа	Обсяг капіталізації, млрд. дол. США		Роки існування	Кількість компаній, які розміщують свої цінні папери
			2018	2022		
Американський	1	New York Stock Exchange	19573	26232	228	2450
	2	NASDAQ	7779	19060	49	3094
	9	Toronto Stock Exchange	2134	2608	154	1586
Азіатсько-Тихоокеанський	4	Tokyo Stock Exchange	5145	6718	138	2316
	3	Shanghai Stock Exchange	4367	6975	30	1079
	5	Hong Kong Stock Exchange	3168	6130	129	1893
	7	Shengshen Stock Exchange	3423	5238	33	1479
Європа, Африка, Близький Схід	8	London Stock Exchange	3935	4045	219	3115
	6	Euronext	4393	5444	20	1359
	10	Frankfurt Stock Exchange	2262	2284	435	3840

Примітка. Складено автором за даними Desjardins J. The 20 largest stock exchanges in the world. Visual capitalist. 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-money-and-markets-in-one-visualization-2022>.

У 2022 році фондові біржі з різних регіонів світу зберігають своє значення, пропонуючи різноманітні можливості для інвестування. Зокрема, Американська біржа, така як New York Stock Exchange та NASDAQ, залишаються лідерами з найбільшою капіталізацією, підтверджуючи свою вагу на світовому ринку. Крім того, біржі з регіону Азіатсько-Тихоокеанського регіону, такі як Tokyo Stock Exchange, Shanghai Stock Exchange, та Hong Kong Stock Exchange, також продовжують

показувати значний ріст капіталізації, відображаючи великий потенціал цього регіону на глобальному ринку. На європейському фронті, біржі, такі як London Stock Exchange та Frankfurt Stock Exchange, також відіграють важливу роль, пропонуючи широкий спектр інвестиційних можливостей. Таким чином, в 2022 році фондові біржі з усього світу показують стабільний розвиток та приваблюють інвесторів з різних куточків планети [69].

Незважаючи на нестабільний макроекономічний контекст, у 2023 році ринкова капіталізація Європи зросла, порівняно з іншими регіонами за той же період. Загальна ринкова капіталізація Європи збільшилася на 341 мільярд доларів (що становить 9,5%), піднявшись на друге місце у регіональному рейтингу. Цей ріст був спричинений чотирма новими учасниками та кількома потужними виконавцями, включаючи медичну компанію в Данії (+40%), Німеччині (+18%) та Франції (+17%). Необхідно також відзначити, що США залишаються лідером у ТОП-100, незважаючи на зменшення загальної ринкової капіталізації на 2,969 мільярдів доларів США, зберігаючи свою частку у вартості ТОП-100 на рівні 70%. Це підкреслює той факт, що виклики в цьому періоді були широкими і впливали на більшість ключових регіонів і галузей. Капіталізація Китаю та його регіонів зменшилася на 7%, незважаючи на нового учасника у ТОП-100. Не менш важливим є те, що на фінансовий сектор припадає більше половини загального зменшення ринкової капіталізації в регіоні. Інші регіони світу також відчули складний рік, з трьома виходами з ТОП-100 та зменшенням ринкової капіталізації енергетичної компанії, що базується в Саудівській Аравії, на 404 мільярди доларів США [69].

Сектор технологій зіткнувся зі своїм першим зниженням ринкової капіталізації з 2018 року, втративши 8% в порівнянні з 2022 роком. Незважаючи на це, всі 18 технологічних компаній, які були у ТОП-100 у 2022 році, залишаються в цьому списку. У той же час показники фінансового сектора показали позитивні результати порівняно з ТОП-100, з користю від підвищення процентних ставок. Проте, побоювання стосовно нестабільності у банківському секторі США та Європи призвели до зниження цін на акції деяких найбільших фінансових установ світу. Це призвело до того, що один американський банк втратив понад 30% своєї вартості та

вийшов із списку ТОП-100. Щодо енергетичного сектора, варто відзначити, що ціни на енергію впали на 12%, при цьому показники семи енергетичних компаній виявилися різними. Суттєві зміни спричинила компанія, що базується в Саудівській Аравії, чия капіталізація зменшилася на 18% (404 млрд. дол. США), тоді як у компанії, що базується в США, вона зросла на 28% (97 млрд. дол.США) за рік [69].

Розвиток віртуальної інфраструктури світових фондових ринків здійснюється за допомогою консолідації бірж, що є важливим етапом у процесі віртуалізації фондових ринків. Об'єднання бірж має численні переваги, що сприяють швидкому розвитку фінансової глобалізації. Серед причин об'єднання бірж можна виділити підвищення рівня капіталізації та обсягів торгів, зростання конкуренції між торговими майданчиками, збільшення часу роботи, виходу на нові ринки, економію за рахунок ефекту масштабу, підвищення ліквідності ринку, зростання конкуренції з боку небіржових торгових майданчиків, уніфікацію правил ринку, зростання оборотів позабіржових торгів, активізацію глобальних процесів глобалізації.

Сучасні драйвери діджиталізації фондових ринків включають такі аспекти [22]:

1. Тиск на прибутки бірж внаслідок нормативних вимог та обмежень, таких як прозорість щодо комісій за доступ до ринкової інформації та підключення, що створює тиск на традиційних користувачів фондових бірж через ефект доміно. Крім того, конкуренція зростає, що призводить до скорочення маржі, оскільки нові біржі та продукти стають доступнішими.

2. Збільшення операційної неефективності та технологічної застарілості, оскільки старі та традиційні біржі зазнають більшої конкуренції від нових, більш гнучких бірж.

3. Зростання активності регуляторних органів з підвищеною увагою до прозорості, нагляду та надійного операційного контролю, а також до процесів управління ризиками.

4. Постійні загрози кібератак, які вимагають особливої уваги до захисту даних і технологічних екосистем.

5. Консолідація бірж зумовлена технологічними, правовими та конкурентними змінами, а також потребою розширення на нові ринки, представлення нових продуктів та послуг.

6. Розвиток цифрової екосистеми, яка включає в себе такі технології, як блокчейн, аналітика великих даних, хмарні технології, штучний інтелект, машинне навчання та інші. Деякі глобальні біржі активно переходять до цифрової трансформації, переглядаючи свої бізнес-моделі, оновлюючи клієнтський досвід, розширюючи асортимент продуктів та послуг і зміцнюючи дотримання регуляторних вимог.

Серед ключових напрямків впровадження діджитал-технологій можна виділити наступне [25]:

1. Автоматизація процесів для скорочення кількості ручних операцій, зокрема під час реєстрації учасників, здійснення платежів та лістингу.

2. Надання даних за запитом шляхом використання моделей, що автоматично надають інформацію та дані, що дозволяє клієнтам приймати кращі торгові рішення та ефективніше управляти капіталом.

3. Зниження затримок у наданні послуг шляхом мінімізації часу обробки великих обсягів операцій, включаючи звіти про ризики та відповідні нормативні вимоги.

4. Впровадження цифрових продуктів та послуг з метою покращення обслуговування клієнтів та розширення асортименту продуктів.

5. Забезпечення удосконаленого доступу до світових бірж, що дозволяє компаніям отримати додаткові переваги, такі як подвійний лістинг та приваблення більшого кола інвесторів.

6. Посилення нагляду за ринком за допомогою діджитал-технологій з метою ефективнішого виявлення проблем маніпулювання ринком, шахрайства та дотримання нормативних вимог.

Основні тенденції діджиталізації світового фондового ринку можна узагальнити наступним чином [19]:

1. Активне впровадження нових гаджетів, що змінюють спосіб, яким клієнти сприймають індустрію фінансових ринків.
2. Широкомасштабна діджиталізація на фондовому ринку, що сприяє підвищенню рентабельності, ефективності операцій, а також розробці нових продуктів і послуг з високим рівнем прибутковості.
3. Застосування дизайну-мислення з метою перегляду та оптимізації інформаційних та клієнтських процесів.
4. Використання цифрових технологій для покращення обслуговування клієнтів і їх персоналізації, а також для досягнення більшої оперативної гнучкості, забезпечення IT-підтримки та спрощення співпраці.
5. Впровадження хмарних технологій, штучного інтелекту, машинного навчання, які поєднуються з системами аналітики та блокчейну.
6. Зростання інноваційних фінтех-компаній, які використовують можливості цифрових технологій для розробки передових продуктів і послуг.

Згідно з інформацією від міжнародної компанії Deloitte, фондові біржі мають сконцентруватися на п'яти ключових аспектах для досягнення нового рівня розвитку. Ці аспекти включають в себе нові та альтернативні джерела доходу, перспективи клієнтського досвіду у майбутньому, вдосконалені та автоматизовані елементи управління, поєднання ручної та машинної праці, а також акцент на продуктах нового покоління.

Важливо відзначити, що в подальших роках цифрові облігації можуть стати важливим чинником, що сприятиме змінам, які не тільки зменшать витрати для всіх учасників торгівлі, але й сприятимуть розширенню доступу до фінансових послуг після усунення нормативних і технологічних перешкод. Цифрові облігації повинні відповідати певним вимогам. Юридичні документи, що підґрунтують ці ЦП, мають бути достовірними та верифікованими. Керування цими інструментами також повинно бути захищеним, що зазвичай досягається за допомогою технології блокчейн [70].

Цифрові облігації є більш компактними та доступними. Основна мета їхньої емісії полягає в тому, щоб спростити процес випуску порівняно з традиційними

облігаціями. Для емітентів переваги можуть включати зниження витрат, надійніший захист, кращу відстежуваність та більшу ефективність транзакцій. Крім того, цифрові облігації можуть сприяти розширенню доступу до фінансових послуг, дозволяючи існуючим та новим емітентам залучати фінансування за більш низькою ціною.

Ще одним фактором, який посилює інвестиційну активність бізнесу в контексті діджиталізації світового фондового ринку, є активне впровадження штучного інтелекту (AI). Використання комп'ютерних програмних засобів для імітації когнітивних функцій, таких як навчання та моделювання прийняття рішень, дозволяє компаніям зробити більш інформовані рішення на основі великих обсягів даних. Торгівля з використанням штучного інтелекту набуває популярності, оскільки його функції ідеально підходять для фінансового світу. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на ринкові умови та приймати оптимальні рішення на основі аналізу цінних паперів та неструктурованих даних.

Торгові стратегії штучного інтелекту стають все більш вдосконаленими з часом, оскільки системи навчаються на основі свого власного досвіду. У зв'язку з цим сьгоднішні програми штучного інтелекту пропонують користувачам ряд переваг [12]:

1. Виявлення партнерів. Програмне забезпечення штучного інтелекту аналізує історичні дані та виявляє повторювані закономірності в динаміці цін на акції, щоб визначити оптимальну стратегію для інвесторів.

2. Прогнозна торгівля з урахуванням настрою ринку. Програми штучного інтелекту можуть враховувати новини та повідомлення з соціальних мереж у своєму аналізі, приймаючи рішення на основі більш широкого спектру даних, ніж це можливо за звичайних умов.

3. Швидкісна торгівля. У світі торгівлі акціями кожна мілісекунда має значення, і програми з штучним інтелектом можуть заощадити час та гроші, надаючи миттєві рішення.

Проте слід відзначити, що існують певні недоліки використання штучного інтелекту в торгівлі на фондовому ринку. Багато людей цінують здатність штучного інтелекту аналізувати великі обсяги даних та передбачати закономірності, що

дозволяє здійснювати успішні операції, проте існує ризик того, що успішні стратегії можуть стати загальнодоступними та втратити свою ефективність через копіювання іншими інвесторами.

Отже, дійсно ідеальний алгоритм штучного інтелекту повинен бути здатний не лише аналізувати ринок, але й адаптуватися до постійно змінюваних ринкових умов.

3.3. Перспективи розвитку фондового ринку України в повоєнний час

Сучасний стан міжнародного господарства, визначений міжнародною економічною глобалізацією, спричиняє взаємопов'язаність економік різних країн, особливо у фінансовому секторі, що відкриває нові шляхи для руху капіталу та формування міжнародних фінансових ринків. Зростаючий інтернаціональний характер фінансового капіталу дозволяє йому переміщатися туди, де очікуються найбільші можливості для зростання. У контексті углиблення процесів консолідації та інтеграції формується світовий ФР, який складається з відповідних локальних ринків, що взаємодіють між собою. Це означає, що національні фондові ринки, спілкуючись один з одним, формують світовий ФР, де інтеграція відбувається як на технологічному, так і на капітальному рівнях.

Однією з особливостей глобального фондового ринку є його функціонування на основі загальних правил і процедур. Поєднання фондових ринків дозволяє інвесторам уникнути системного ризику національного ринку та значно знизити ризики портфельного інвестування в цілому. Інтернаціоналізація фондових ринків супроводжується реформуванням національних ринків для їхнього пристосування до глобальних систем обігу цінних паперів.

Розвиток світового ринку цінних паперів призвів до переходу фондових бірж до системи моноцентричної організації та стандартизації алгоритмів функціонування біржової інфраструктури. Цей процес також призвів до підвищення рівня організованості локальних ринків та зростання державного контролю, спричинивши появу нових правових норм на фондових ринках. Зокрема, спостерігається масова сек'юритизація, розширення масштабів першого публічного розміщення акцій (IPO),

а також посилення вимог до розкриття інформації со сторони емітентів та поглиблення прозорості ринку. Вплив цих факторів з часом може суттєво вплинути на організацію та функціонування національних фондових ринків.

При такій структурі ринку інвесторам з будь-якої країни надається можливість вкладати свої кошти у ЦП, що обертаються на фондових ринках інших країн. Національні ринки стають частиною світового фондового ринку.

У результаті виникає жорстка конкуренція між локальними ринками за інвесторів та емітентів. Перевагу отримують ті, хто може запропонувати додаткові послуги та покращений сервіс, які збільшать ліквідність. Фондові ринки, які не можуть залучити додаткову ліквідність, можуть мати невтішні перспективи. Процес об'єднання фондових бірж набирає обертів, що може призвести до створення глобальної біржової структури.

ФР є ваговою складовою економіки будь-якої держави, відіграючи ключову роль в фінансуванні підприємств, розвитку капіталовкладень й формуванні інвестиційного клімату. Україна, не виняток, вона має свій власний ФР, який, проте, стикається із рядом суттєвих проблем в контексті розпочатої в лютому 2022 р. російською війни. Зумовлені війною нестабільність, загрози безпеки і економічні виклики негативно впливають на функціонування фондового ринку України, обмежуючи його потенціал й перспективи розвитку. Тому актуальним питанням є огляд тенденцій функціонування фондового ринку, визначення проблем і перспектив розвитку у повоєнний період.

В процесі дослідження сучасного стану, проблем та перспектив фондового ринку в Україні було застосовано статистичний метод, який надав змогу провести аналіз показників його функціонування, узагальнення та систематизації – для визначення проблем та обґрунтування перспектив розвитку фондового ринку України у повоєнний період.

ФР є досить чутливим до кризових явищ в економіці, які зумовлені різними факторами. Зрозуміло, що воєнний стан в Україні є істотним стрес тестом для вітчизняного фондового ринку. Хоча це і негативний досвід, проте необхідно відзначити, що саме в період дії воєнного стану ФР став джерелом наповнення

державного бюджету, через зростання кількості і видів державних цінних паперів, які становлять понад 90% [1] обсягів торгів на операторах ринку капіталів в Україні.

Важливо зазначити, що загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку упродовж січня- грудня 2023 р., становив 76,08 млрд грн і 8 млн дол. США. Порівняно із аналогічним періодом 2022 р. (57,45 млрд грн) загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів номінованих в гривні в відповідному періоді 2023 р. збільшився на 18,63 млрд грн. [78].

Також, за результатами торгів на організованих ринках капіталу протягом січня-грудня 2023 р. обсяг торгів фінансовими інструментами становив 436,43 млрд грн, а обсяг правочинів із ОВДП номінованими у іноземній валюті на організованих ринках капіталу склав 1,81 млрд дол. США і 95,1 млн Євро. Протягом січня-грудня 2023 р. порівняно із даними аналогічного періоду 2022 р. обсяг торгів збільшився майже на 275,80 млрд грн. (січень-грудень 2022 р. – 160,64 млрд грн) [78].

Незважаючи на позитивні тенденції функціонування фондового ринку України має ряд проблеми, що стоять на шляху його ефективного розвитку, а саме: зниження інвестиційної активності; зменшення ліквідності ринку; волатильність цін; зменшення довіри інвесторів; погіршення фінансового стану компаній; ризики регуляторної нестабільності [79, с. 126].

Незважаючи на існуючі проблеми у повоєнний період ФР України має значні перспективи, які відображають потенційні можливості його розвитку, зокрема:

1. Збільшення інвестиційного потенціалу. Після завершення війни, ФР може стати привабливішим для інвесторів, оскільки загрози безпеки зменшуються, а економіка відновлюється. Це може призвести до збільшення обсягів інвестицій.

2. Розвиток корпоративного сектору. ФР стимулює розвиток корпоративного сектору шляхом залучення капіталу через емісію акцій і облігацій. Це сприятиме модернізації підприємств, стимулювати інновації і підтримувати ріст виробництва.

3. Збільшення ліквідності та прозорості. Розвиток фондового ринку сприяє підвищенню ліквідності фінансових ресурсів, що сприяє ефективному розподілу капіталу та зменшенню ризиків для інвесторів. Також він сприяє підвищенню

прозорості управління та корпоративного управління, що підвищує довіру інвесторів.

4. Інфраструктурний розвиток. Розвиток фондового ринку може сприяти інфраструктурному розвитку, включаючи розширення системи розрахунків, розвиток біржової та брокерської інфраструктури та покращення регулятивного середовища.

5. Інтеграція з міжнародними ринками. Український ФР може стати більш інтегрованим з міжнародними ринками, що відкриває нові можливості для інвесторів та підтримує розвиток української економіки.

Загалом, повоєнний період може стати сприятливим часом для розвитку фондового ринку України, що створює перспективи для сталого економічного зростання та розвитку фінансового сектору країни.

Тому український ФР має значний потенціал, що підтверджується збільшеним інтересом російських інвесторів до об'єктів біржової інфраструктури. Російські брокерські компанії активно розширюють свою присутність в Україні, відкриваючи нові офіси та здійснюючи придбання українських брокерських компаній. Поява на ринку нових гравців з великим досвідом та використанням новітніх технологій сприятиме збільшенню конкуренції та сприятиме загальному розвитку ринку.

Для просування вперед необхідно активізувати заходи, спрямовані на вдосконалення інтеграції українського фондового ринку у світовий. Це передбачає адаптацію ринкової та торгової інфраструктури до загальноприйнятих стандартів. Створення в Україні ліквідного фондового ринку, який буде привабливим для інвесторів-нерезидентів і стане повноцінною складовою світового фондового ринку, сприятиме швидкому переходу української економіки на новий якісний рівень.

Приймаючи рішення про інвестування в українські активи, інвестори-нерезиденти враховують різні економічні характеристики структури фондового ринку за такими параметрами:

– Капіталізація ринку, що відображає його здатність залучати значні обсяги інвестицій і несе ризики, пов'язані з можливими маніпуляціями цінами окремими гравцями.

- Ступінь концентрації інвестиційних інструментів, різноманітна інвестиційна лінійка, що дозволяє інвесторам розподіляти ризики і будувати різноманітні стратегії.
- Ступінь концентрації учасників ринку, яка впливає на ризики, пов'язані залежністю ринку від певних інвесторів.
- Ліквідність, можливість швидкої реалізації активів без значних втрат.
- Ризикованість, наявність специфічних ризиків і можливість їх страхування.
- Інформаційна прозорість, яка визначається якістю корпоративної звітності емітентів та оприлюдненням достовірних макроекономічних показників державними органами.
- Захист прав інвесторів, який забезпечується наявністю чіткої та прозорої системи законодавчого державного регулювання та системи саморегулювання.
- Присутність і частка іноземних інвесторів на ринку, що свідчить про рівень довіри до ринку.
- Ступінь обмежень для іноземних інвесторів на ринку, таких як обмеження введення або виведення активів з країни та податкове навантаження.

Після аналізу цих параметрів нерезиденти оцінюють системні ризики локальних ринків, надійність інфраструктури та дотримання гарантій прав власності, після чого вони приймають рішення щодо інвестування в активи певної країни.

Створення ліквідного внутрішнього ринку є складним завданням, в якому мають брати участь всі учасники інвестиційного процесу. Це сприятиме збільшенню попиту іноземних інвесторів на активи, які торгуються на внутрішньому ринку, що в свою чергу допоможе у здійсненні першочергових публічних пропозицій акцій (IPO) українськими компаніями на внутрішньому ринку, а не за кордоном.

За останні роки відбулися значні зміни на внутрішньому ринку. Обсяги торгів значно зросли, з'явилися нові інвестиційні продукти, такі як ф'ючерси на індекс УБ і опціони на ці ф'ючерси, а також новий технологічний продукт - Інтернет-трейдинг, що надає інвесторам доступ до біржової інформації в режимі реального часу і можливість самостійно укладати угоди на біржі.

У майбутньому Українська біржа планує створити повноцінну клірингову і розрахункову інфраструктуру, що значно підвищить рівень обслуговування. Весь операційний процес - від укладення угод до розрахунків за ними - буде виконуватися на біржі, що забезпечить вищий рівень гарантій та надійності розрахунків.

Проте надзвичайно важливим є створення нових фінансових інструментів, які вже успішно використовуються на розвинених ринках. Спочатку потрібно впровадити похідні інструменти на іноземні валюти, які допоможуть інвесторам захистити себе від валютних ризиків, враховуючи коливання валютних курсів на світових валютних ринках. Це дозволить зберегти інвестиційний прибуток в умовах невпевненості валютних курсів.

Також впровадження нових інвестиційних продуктів, таких як похідні на товари, сприятиме залученню на ринок нових учасників та збільшить можливості для існуючих. Виробники зможуть страхувати очікувані зміни цін на товари і планувати майбутні витрати, а інвестори зможуть реалізувати спекулятивні операції та будувати арбітражні та хеджеві стратегії, що підвищить диверсифікацію портфеля.

З появою строкового ринку інвестиційні компанії можуть розширити свою лінійку послуг довірчого управління та створювати структуровані продукти з метою привертання нових клієнтів. Ці продукти формуються шляхом комбінування різних класів інвестиційних інструментів у певних пропорціях, залежно від рівня ризику та цілей інвестора. Наприклад, такі продукти можуть об'єднувати облігації з ф'ючерсами або опціонами з акціями. Застосування цих гібридних інструментів дозволяє інвесторам отримувати прибуток при русі ринку в потрібному напрямку та одночасно захищати свій капітал в разі зворотної динаміки ринку, що значно поліпшує процес інвестування.

Структуровані продукти можна умовно поділити за механізмом забезпечення похідних активів на базові на три групи. Перша група включає гібридні інструменти, основою яких є облігації, із потенційним прибутком від відсотків за облігаціями, який вкладається у похідні ЦП. Друга група структурованих продуктів будується на продажі одних похідних інструментів та одночасному купівлі інших, залежно від динаміки руху активів, із яких формується продукт. Третя група складається з

базового активу та ф'ючерсу на нього, що є більш ризиковою стратегією. Це відкриває можливість застосування різних стратегій, які задовольняють потреби різних інвесторів.

Уведення в обіг відсоткових деривативів, базовими активами яких є облігації, ускладнюється відсутністю ефективного механізму ціноутворення. Деякі дефолти емітентів корпоративних облігацій під час кризи підірвали довіру інвесторів до цього сегменту ринку. Нині облігації викликають попит лише від тих емітентів, які мають потенціал росту та стабільні фінансові показники.

Ті комерційні банки, які впроваджуватимуть механізм сек'юритизації, можуть заповнити цю нішу. Це процес конвертації однорідних зобов'язань у ЦП, які розміщуються та обертаються на ринку. Це дозволяє банкам розподілити кредитний ризик, зменшуючи його. Крім того, процедура сек'юритизації дає змогу залучити додаткове фінансування, яке зазвичай є дешевшим, ніж банківські кредити.

Окрім цього, до проблем, які стримують інвесторів від українського фондового ринку, можна віднести недосконале валютне регулювання, складну податкову систему, некоректну корпоративну звітність, суворі регуляторні обмеження для інституційних інвесторів.

Ми маємо важливу мету - привернути іноземних інвесторів на наш ФР. Однак дозвіл Національного банку України на використання для інвестицій в країну лише першої категорії валюти, яка включає американські долари та євро, обмежує коло потенційних інвесторів. Це через те, що витрати, пов'язані з придбанням іноземної валюти, зменшують потенційний дохід інвесторів. Тому наразі нагальною є потреба у зміні валютного регулювання та спрощенні процедур введення та виведення капіталу з країни.

Також існують недоліки в системі оподаткування. Наприклад, відсутність сальдування операцій між спотовим та строковим ринками має негативний вплив на настрої інвесторів. Це через те, що у разі побудови хеджевих моделей збитки за відкритими позиціями на ринку акцій можуть бути перекриті прибутком від операцій з ф'ючерсами або опціонами, що призводить до нульового результату.

Додатково, некоректним є те, що до статті витрат не включаються всі накладні витрати, пов'язані з інвестуванням, такі як комісійні винагороди бірж, брокерів та зберігачів.

Досвід американських регуляторів щодо інвестиційних обмежень може бути корисним українським колегам. Наприклад, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР) може надати дозвіл інституціональним інвесторам на використання похідних цінних паперів лише для хеджування портфеля, сформованого на спот-ринку, обмежуючи короткі позиції та обсяг у межах, що не перевищують розмір сукупної позиції на ринку акцій.

Одна з основних проблем, яка перешкоджає залученню інвесторів на вітчизняний ФР, - це недостатня точність корпоративної звітності емітентів, що не відображає реального стану справ на підприємстві. Збільшення рівня розкриття інформації емітентами та систематичне оновлення сприяє поглибленню інформаційної прозорості ринку, що надає інвесторам впевненість у власному виборі. Інвестори-нерезиденти звикли до інформаційних стандартів ринку США, які відзначаються ефективними підходами до розкриття інформації емітентами. Концепція розкриття інформації в США базується на інформаційному насиченні відносин і зворотньому зв'язку з інвесторами. Українські компанії, що мають намір розмістити акції на біржах розвинених країн, мають складати регулярні річні звіти з високим рівнем деталізації.

В Україні регулятор також планує уніфікувати подачу інформації емітентом стосовно проспектів емісії, звітів про результати розміщення цінних паперів, річних звітів, квартальних звітів за кожен із перших трьох кварталів року і розширеного переліку особливої інформації в новому форматі, із одночасним розкриттям цієї інформації в мережі Інтернет для інвесторів та інших учасників ринку в режимі реального часу, що значно спростить процедуру збору інформації інвесторам. У Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» цьому питанню приділяється особлива увага. Ці нововведення, безумовно, покращать формування і використання інформаційного середовища, а національні стандарти звітності поступово наблизатимуться до американських.

Висновки до розділу 3

Аналіз світового фондового ринку в контексті пандемії COVID-19 та війни в Україні вказує на значний вплив цих подій на його розвиток. Пандемія спричинила нестабільність на ринках через невизначеність щодо економічних перспектив та глобальної ситуації здоров'я. Часті коливання на фондових біржах свідчать про турбулентність періоду та викликають збільшену обережність серед інвесторів. Така нестабільність може призвести до зниження інвестиційного інтересу та втрат на ринку. У той же час, цифрова трансформація та інновації стали ключовими чинниками, які впливають на розвиток світового фондового ринку. Застосування технологій інформаційних систем, штучного інтелекту та блокчейну дозволяє покращити ефективність торгівлі, зменшити витрати та підвищити доступність для різних категорій інвесторів. Це сприяє залученню нових учасників на ринок та стимулює активність інвестицій. Отже, хоча пандемія та конфлікт в Україні мають негативний вплив на світовий ФР через нестабільність і ризики, цифрова трансформація та інновації відкривають нові можливості для розвитку та підвищення стійкості ринку в умовах складних глобальних викликів.

Враховуючи вищезазначене, можна прийти до висновку, що фондові ринки постійно зазнають змін і розвиваються. Національні та світові фондові ринки успішно розширюють свої межі та привертають все більше учасників, збільшуючи обсяги та впроваджуючи нові фінансові інструменти, що сприяє покращенню технологій торгівлі

ВИСНОВКИ

У ході роботи я прийшла до наступних висновків:

1. Розглянуті аспекти показують, що міжнародний фондовий ринок є складною системою, яка включає різноманітні інструменти та структури управління. Глибоке розуміння понять, структури та характеристик цього ринку дозволяє управляти ним ефективно та приймати обґрунтовані інвестиційні рішення.

2. Організація та управління міжнародним фондовим ринком базується на принципах ліквідності, прозорості та регулювання, які сприяють стабільності та довірі в цю систему. Завдяки ефективному управлінню та розвиненій організаційній структурі, ринок забезпечує учасникам можливість проводити операції з цінними паперами в умовах глобального співробітництва та конкуренції.

3. Вплив глобалізації та політичних факторів на міжнародний фондовий ринок є суттєвим, оскільки зміни в економічному та політичному середовищі світової арени можуть мати значний вплив на його функціонування. Глобалізація стимулює інтеграцію ринків та збільшення обсягів торгівлі, але при цьому вона також створює нові виклики в управлінні ризиками та регулюванні. Політичні події та рішення можуть впливати на динаміку ринку шляхом зміни регулятивних умов або спричиняти нестабільність через геополітичні конфлікти та кризи.

4. Фондова біржа є ключовим елементом ринку цінних паперів, спрямована на розподіл та перерозподіл національного доходу в економіці та між різними соціальними групами та галузями. У глобальному масштабі, ринки Великобританії, Японії, США, Німеччини та Франції займають провідні позиції, з ринком США що має домінуючу роль. Згідно з даними Міжнародної федерації фондових бірж, капіталізація акцій, що обертаються на біржах – членів МФФБ, показала зростання на 15 % у порівнянні з попереднім роком. Загалом спостерігається тенденція до щорічного збільшення рівня капіталізації фондових бірж світу, з вище 40 % долею ринку США.

5. Аналіз регіональної структури ринку цінних паперів показує зростання ролі США та Європи, зменшення частки Японії та Південно-Східної Азії, і значне збільшення впливу Китаю. Індія та країни Центральної та Східної Європи представляють сегмент, який активно розвивається. Крім того, ринок Китаю визначається як найбільш динамічний у поточному контексті.

6. У той же час український ФР розвивається повільно, але стабільно. За останні п'ять років індекс PFTS зріс удвічі завдяки зростанню акцій більшості компаній, що входять до складу індексу. Важливим кроком у цьому розвитку було прийняття нормативної бази щодо цінних паперів ЄС в Україні, що стало стимулом для подальшого розвитку фондового ринку країни та його інтеграції в європейські фінансові структури. ФР в Україні можна характеризувати як динамічну та постійно зростаючу складову фінансової системи країни. Останні роки були періодом значного розвитку та модернізації цього ринку, зокрема завдяки реформам, спрямованим на покращення умов торгівлі, створення сприятливого регуляторного середовища, та впровадження міжнародних стандартів управління. На фондовому ринку України діють кілька великих операторів організованих ринків капіталу, що сприяє конкуренції та розширенню послуг для інвесторів. Крім того, ринок зазнає впливу змін в макроекономічному середовищі країни, таких як політична стабільність, рівень інфляції та процентних ставок, що впливають на інвестиційний клімат. Ринок також демонструє певний рівень волатильності, що може бути як перевагою, так і ризиком для інвесторів. З одного боку, це може стимулювати високі доходи, особливо для тих, хто готовий приймати ризик. З іншого боку, це може вимагати додаткової уваги та обережності при управлінні інвестиціями. Загалом, ФР України є важливим інструментом для залучення капіталу та розвитку економіки країни, проте він потребує постійного вдосконалення та контролю з боку регуляторних органів для забезпечення стабільності та довіри учасників ринку.

7. Аналіз світового фондового ринку в контексті пандемії COVID-19 та війни в Україні вказує на значний вплив цих подій на його розвиток. Пандемія спричинила нестабільність на ринках через невизначеність щодо економічних перспектив та глобальної ситуації здоров'я. Часті коливання на фондових біржах

свідчать про турбулентність періоду та викликають збільшену обережність серед інвесторів. Така нестабільність може призвести до зниження інвестиційного інтересу та втрат на ринку.

8. У той же час, цифрова трансформація та інновації стали ключовими чинниками, які впливають на розвиток світового фондового ринку. Застосування технологій інформаційних систем, штучного інтелекту та блокчейну дозволяє покращити ефективність торгівлі, зменшити витрати та підвищити доступність для різних категорій інвесторів. Це сприяє залученню нових учасників на ринок та стимулює активність інвестицій.

9. Пандемія та конфлікт в Україні мають негативний вплив на світовий ФР через нестабільність і ризики, цифрова трансформація та інновації відкривають нові можливості для розвитку та підвищення стійкості ринку в умовах складних глобальних викликів. Враховуючи вищезазначене, можна прийти до висновку, що фондові ринки постійно зазнають змін і розвиваються. Національні та світові фондові ринки успішно розширюють свої межі та привертають все більше учасників, збільшуючи обсяги та впроваджуючи нові фінансові інструменти, що сприяє покращенню технологій торгівлі. Незважаючи на невеликий рівень капіталізації порівняно з фондовими біржами розвинених країн, вітчизняний ринок майже у всіх секторах економіки представлений практично повністю. Активи українських емітентів користуються попитом серед іноземних інвесторів та є повноцінними представниками ринку акцій у країнах, що розвиваються. Майбутнє розвитку українського фондового ринку в багатому вимірі буде залежати від ситуації на світових фондових ринках. Однак для залучення вітчизняних та іноземних інвесторів до місцевого фондового ринку необхідно здійснити кілька кроків: сприяти інвестиціям у реальний сектор економіки, створити ефективну систему захисту прав інвесторів, активізувати процеси концентрації та централізації торгівлі корпоративними цінними паперами українських емітентів на організованому ринку за умов конкуренції, а також узгодити політику держави на фондовому ринку з грошово-кредитною, валютною та бюджетно-податковою політикою.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про депозитарну систему» №5178-VI від 06.07.2012 року.
2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV.
3. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Програми розвитку фондового ринку на 2011-2015 роки» від 21.09.2010 р. № 1478.
4. Базилевич В. Д. Концентрація у банківському секторі України: сучасний стан та шляхи регулювання. Банківська справа. – 2017. – № 2. – С. 3-18.
5. Белінський О., Даніліна І. Створення та функціонування інституту первинних дилерів на ринку цінних паперів. Вісник НБУ. – 2014. – С. 41-43.
6. Бутенко Д. С. розвиток інструментів біржового фондового ринку як необхідна умова забезпечення конкуренто-спроможності торгівельної інфраструктури національного фондового ринку. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук. - практ. конф. – К.: Криниця, 2018. – с. 117-120.
7. Войтенко О. М. Актуальність питання сучасного розвитку міжнародного ринку фінансових послуг // Економічний простір: збірник наукових праць. – 2018. – № 46. – С. 5.
8. Воробей Г. М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах. – 2015. – № 1. – С.13.
9. Гринькова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності. Харків: ХДЕУ, – 2015. – 254 с.
10. Грущинська Н. М. Модернізація системи політико-адміністративного управління та розвитку громадянського суспільства в Україні // Фаховий науковий журнал «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування» – Том 33 (72) – № 3, – 2022.

11. Гужва Т.О. Роль фондового ринка в економіці України. Держава та регіони. Серія: економіка підприємства. – 2019. – № 3. – С. 23-27.
12. Д'яконова І. І. Удосконалення банківських операцій і попередження ризиків як умова зміцнення банківської системи України. – Суми: Університетська книга, – 2017. – 88 с.
13. Діденко В. М. Тенденції, проблеми та перспективи діяльності фондового ринку в Україні // Наук. вісник БДФА. Економічні науки: зб. наук. праць. Міністерство фінансів. Київ. – 2019. – 242 с.
14. Д'яконова І. І. Удосконалення банківських операцій і попередження ризиків як умова зміцнення банківської системи. – Університетська книга, – 2007. – 88 с.
15. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник. К.: Знання, – 2017. – С.72-77.
16. Корж М.В. Теоретико-методологічні засади маркетингового забезпечення господарюючого суб'єкту. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Випуск 3 (24). Ужгород: Ужгородський національний університет. – 2019. – С. 119-125
17. Куліш, О. Основні протиріччя фондового ринку: сутність та форми їх регулювання. Наукові записки : Зб. наук. праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. Тернопіль: Економічна думка, 2016. – С. 214- 216.
18. Левус Н. Перспективи розвитку фондового ринку України. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. – 2015. – 42 с.
19. Мозговий, О. М. Фондовий ринок : Навч. метод. посібник для самост. вивч. дисц. (спец. «Менеджмент» і «Міжнародна економіка»): КНЕУ. – 2014. – 96 с.
20. Орехова Г.О. Дослідження діяльності світових фондових бірж. Проблеми і перспективи розвитку співпраці між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ: збірник наукових праць. – 2017. – Т. 2. – С. 552.

21. Орехова Г.О. Дослідження діяльності світових фондових бірж. Проблеми і перспективи розвитку співпраці між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ: збірник наукових праць. – 2011. – Т. 2. – С. 552.
22. Петик Л. О. Сучасний стан фондового ринку в Україні. Національний лісотехнічний університет України. – 2015. – Вип. 25.1. – С. 344- 350.
23. Побоченко Л. М. Інвестиційний клімат як фактор економічного зростання України. – 2016. – 342 с.
24. Раделицький Ю. В. Державне регулювання ринку фінансових інвестицій: зарубіжний досвід і національні реалії. Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. Львів. – 2014. – С. 242-248.
25. Редзюк Є. Шляхи покращення інтеграції ринку цінних паперів України до світових фінансово-інвестиційних процесів. Економіст. – 2014. – № 7. – С. 21–25.
26. Ричка М. А., Ігнатенко Г. В. Інноваційний розвиток фондового ринку України. Проблеми науки: міжгалузевий науково-техн. Журнал. Київ, 2012. – №2. – С. 34-38.
27. Ричка М. А., Сергейчик О. М. Інтеграція національного валютного ринку до світової фінансової системи // Стратегія розвитку України. Київ, 2011. – №4. – С. 196-202.
28. Ткаченко Н. В. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток фінансових посередників. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». Острог. Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 26. – С. 81-83.
29. Улинець-Ходаківська В. Інтеграція України до єдиного ринку фінансових послуг ЄС. Україна Бізнес-Ревю. – 2016. – № 5. – С. 15.
30. Яковенко Г. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. Магістеріум. Економічні студії. – 2014. – № 56. – С. 105- 107.
31. Ярощук О. Проблемні аспекти розвитку вітчизняної аналітичної науки та практики. Тернопіль. Вектор, 2016. – С. 251-254.

32. Ярощук О. Управління ризиками діяльності як ключовий елемент управління вартістю капіталу підприємства. Збірник наукових праць всеукр. наук.-практ. конф. (30 березня 2017 р., м. Тернопіль). Тернопіль : Крок, 2017. – С. 175-177

33. Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів. Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез всеукр. наук.-практ. конф. к. криниця, 2015. – с. 170 – 172.

34. Hladchuk K. 2011 Hlobalizatsiia na svitovykh finansovykh rynkakh ta yii naslidky. Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy [Globalization in the global financial markets and its consequences. Securities market of Ukraine]. Visnyk Derzhavnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku – Bulletin of the State Commission on Securities and Stock Market, no. 3–4, pp. 15–21.

35. Hladchuk K. 2011 Hlobalizatsiia na svitovykh finansovykh rynkakh ta yii naslidky. Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy [Globalization in the global financial markets and its consequences. Securities market of Ukraine]. Visnyk Derzhavnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku – Bulletin of the State Commission on Securities and Stock Market, no. 3–4, pp. 15–21.

36. Hlazova A. B. 2019 Osoblyvosti virtualizatsii svitovoho fondovoho rynku [Features of virtualization of the world stock market]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International economic relations and world economy, no. 24 (1), pp. 84–90.

37. Hlazova A. B. 2019 Osoblyvosti virtualizatsii svitovoho fondovoho rynku [Features of virtualization of the world stock market]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International economic relations and world economy, no. 24 (1), pp. 84–90.

38. Iavorska V. O. 2014 Analiz suchasnoho stanu svitovoho birzhovoho rynku [Analysis of the current state of the world stock market]. Monitorynh birzhovoho rynku – Exchange market monitoring, no. 6, pp. 13–17.

39. Iavorska V. O. 2014 Analiz suchasnoho stanu svitovoho birzhovoho rynku [Analysis of the current state of the world stock market]. *Monitorynh birzhovoho rynku – Exchange market monitoring*, no. 6, pp. 13–17.
40. Kalach H. M. 2018 Tsyfrova transformatsiia fondovoho rynku [Digital transformation of the stock market]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Economics*, no. 2 (52), pp. 171–177.
41. Kalach H. M. 2018 Tsyfrova transformatsiia fondovoho rynku [Digital transformation of the stock market]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: Economics*, no. 2 (52), pp. 171–177.
42. Solodkyi M. O. 2010 Rozvytok svitovoi elektronnoi birzhovoi torhivli [Development of world electronic stock trading]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, no. 10, pp. 33–34.
43. Solodkyi M. O. 2010 Rozvytok svitovoi elektronnoi birzhovoi torhivli [Development of world electronic stock trading]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, no. 10, pp. 33–34.
44. <http://economics.unian.net> – офіційний сайт Інформаційного агентства «УНІАН».
45. <http://www.nssmc.gov.ua> – офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
46. <http://www.ux.ua> – Офіційний сайт Пат «Українська біржа».
47. <http://www.nssmc.gov.ua> – офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
48. <http://www.nssmc.gov.ua> – Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).
49. <http://www.nssmc.gov.ua> – офіційний сайт Національного комітету з цінних паперів та фондового ринку.
50. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>.

51. Вітюк Н. Фондовий ринок України і перспективи його розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1532>.
52. Галенко Н. О. Міжнародний фондовий ринок в контексті глобальної фінансової системи: специфіка взаємодії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://perspektyva.dp.ua/files/articles.pdf>.
53. Джусов О. А., Коротун А. С. Фондовий ринок України: сучасний стан, проблеми розвитку та перспективи. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
54. Дохідність ОВДП на первинному ринку (2020). Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/OVDP_mis.xlsx.
55. Загальний огляд фондового ринку України за січень-лютий 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document;jses>.
56. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2023 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
57. Міжнародний ринок грошей і капіталів: Конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/13/1208.html>.
58. Мінфін. Ціна нафти за 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/oil>.
59. Національне рейтингове агентство «Рюрік». Аналітичний огляд ринку облігацій України за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bonds_4_kv_2014.pdf.
60. Нікончук В. В. Формування фондового ринку: економічні аспекти еволюції та інституційної динаміки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201262/32-37.pdf>
61. Огляд ринку цінних паперів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/rzp/222.htm

62. Поворозник В. О. Фондовий ринок України на сучасному етапі: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/2/3-5-Povoroznyk.pdf> 78.
63. Рахункова палата України. Офіційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>.
64. Румянцев, А., Грущинська, Н., & Пічкурова, З. 2022. Роль правил Інкотермс у регулюванні умов зовнішньоторговельних контрактів. Економіка та суспільство, (45) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1982>.
65. Самойленко Є. Г. Тенденції розвитку фондового ринку України у 2007-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stu.cn.ua/media/files/conference/conf_ir14.pdf.
66. Селіванова К.В., Ключко Л.А. Фондовий ринок в Україні: проблеми та основні напрями їх вирішення. Молодий вчений. – 2020. – № 4. – С. 352–355 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/4/73.p24>.
67. Список акцій для розрахунку індекса UX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fs.ux.ua/files/59>.
68. Янчинська Т. М. Фондовий ринок та його розвиток в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=2158>.
69. BBC 2020. US oil prices turn negative as demand dries up. [Electronic resource]. – Access: <https://www.bbc.com/news/business-52350082>.
70. BBC 2020. US oil prices turn negative as demand dries up [Electronic resource]. – Access: <https://www.bbc.com/news/business52350082>.
71. Capital Markets 2020. Will it change for good? [Electronic resource]. – Access: www.pwc.com/gx/en/banking-capitalmarkets/capital-markets-2020/assets/capital-markets-2020.pdf.
72. Desjardins J. The 20 largest stock exchanges in the world. Visual capitalist. 2022 [Electronic resource]. – Access : <https://www.visualcapitalist.com/all-of-the-worlds-money-and-markets-in-one-visualization-2022/>

73. Digital transformation in securities and capital markets [Electronic resource]. – Access: <https://www.wipro.com/capital-markets/digital-transformation-in-securities-andcapital-market>.
74. Duff & Phelps' 2019. Global Regulatory Outlook Report [Electronic resource]. – Access: <https://www.duffandphelps.com/-8275/media/assets/pdfs/publication>.
75. Duff & Phelps' 2019. Global Regulatory Outlook Report [Electronic resource]. – Access: <https://www.duffandphelps.com/-8275/media/assets/pdfs/publication>.
76. Elaine Kurtenbach 2020. Asian shares plunge after Wall Street's worst day since '87 [Electronic resource]. – Access: <https://apnews.com/f4dec5de0bcb4d32a1e2>.
77. Elaine Kurtenbach 2020. Asian shares plunge after Wall Street's worst day since '87 [Electronic resource]. – Access: https://apnews.com/f4dec5de0bcb4d32a1e28ada66e2fc6f?utm_campaign=SocialFlow&utm_medium=AP&utm_source=Twitter.
78. Global Regulatory Outlook Report [Electronic resource]. – Access : <https://www.duffandphelps.com/-/media/assets/pdfs/publications/compliance-and-regulatory-consulting/global-regulatory-outlook-2019.pdf>.
79. Google Finance Data [Electronic resource]. – Access: <https://www.google.com/finance/quote/WIG20:WSE?sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEwiRqoKCzbD1AhWSA2MBHcJ0ACAQ3ecFegQIFBAc&window=5Y> (дата звернення: 08.01.2022).
80. Jesse Pound. 2019. Global stock markets gained \$17 trillion in value in 2019 [Electronic resource]. – Access : <https://www.cnbc.com/2019/12/24/global-stock-markets-gained-17-trillion-in-value-in-2019.html>.
81. Jesse Pound. 2019. Global stock markets gained \$17 trillion in value in 2019 [Electronic resource]. – Access: <https://www.cnbc.com/2019/12/24/globalstock-markets-gained-17-trillion-invalue-in-2019.html>.
82. Market Highlights. World Federation of Exchanges 2023 [Electronic resource]. – Access : <https://statistics.world-exchanges.org>.
83. Trading Economics Data [Electronic resource]. – Access: <https://trading-economics.com>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Обсяг та кількість випусків облігацій підприємств, зареєстрованих Комісією
протягом січня-грудня 2021 року

Період	Обсяг випуску облігацій підприємств, млн грн.				Кількість випусків, шт
	Підприємства (крім банків та страхових компаній)	Банки	Страхові компанії	Загальний обсяг зареєстрованих випусків	
Січень	158,11	0,00	0,00	158,11	4
Лютий	3405,02	0,00	0,00	3405,02	33
Березень	225,00	0,00	0,00	225,00	2
Квітень	255,00	200,00	0,00	455,00	5
Травень	215,54	0,00	0,00	215,54	14
Червень	2231,61	0,00	0,00	2231,61	14
Липень	757,28	0,00	0,00	757,28	10
Серпень	853,46	0,00	0,00	853,46	6
Вересень	626,93	0,00	0,00	626,93	8
Жовтень	15,00	0,00	0,00	15,00	1
Листопад	948,21	-	-	948,21	13
Грудень	87,92	-	-	87,92	3
Усього	9779,08	200,00	0,00	9979,08	113

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Б

Таблиця Б.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу протягом січня-грудня 2021 року, (млн грн).

	УБ	ПФТС	УМВБ	ПЕРСПЕКТИВА	Усього
Січень	194,98	15444,04	0,65	17221,92	32861,59
Лютий	262,50	16934,36	0,70	24144,03	41341,59
Березень	270,43	23087,23	0,43	19433,96	42792,06
Квітень	537,27	16332,44	0,46	15956,91	32827,09
Травень	662,38	8919,01	0,46	7714,90	17296,76
Червень	2018,36	13335,24	0,68	21669,30	37023,58
Липень	1178,27	16051,36	0,63	16504,75	33735,02
Серпень	788,63	21778,06	0,54	15926,96	38494,19
Вересень	1436,19	21823,49	1,46	17811,54	41072,68
Жовтень	1937,15	20438,63	2,19	19915,25	42293,23
Листопад	1695,23	27056,47	2,51	25153,83	53908,05
Грудень	2309,20	20343,44	2,40	15659,69	38314,73
Усього	13290,61	221543,78	13,12	217113,06	451960,57

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток В

Таблиця В.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-грудня 2021 року, (млн грн)

	Акція	Акція іноземного емітента	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Загальний підсумок
Січень	20,31	2,77	32595,58	34,27	30,08	0,00	90,75	85,43	32861,59
Лютий	20,06	2,41	41028,20	18,84	126,94	11,68	65,73	65,30	41341,59
Березень	33,63	1,41	42355,67	10,59	126,35	6,18	65,90	182,39	42792,06
Квітень	80,85	21,37	32224,59	9,42	405,73	5,84	0,00	75,62	32827,09
Травень	37,16	6,68	16403,61	214,36	262,22	0,00	0,00	364,41	17296,76
Червень	35,39	9,46	36047,15	488,51	200,16	23,62	0,00	194,60	37023,58
Липень	15,03	9,56	33296,23	0,27	166,81	26,61	0,00	218,29	33735,02
Серпень	99,42	7,29	38171,34	0,29	85,43	0,00	0,29	123,34	38494,19
Вересень	46,08	6,61	40691,70	5,79	48,89	0,00	0,00	268,43	41072,68
Жовтень	83,13	7,72	41720,40	9,85	139,69	0,00	0,00	329,87	42293,23
Листопад	47,19	2,82	53044,02	314,95	364,96	9,12	5,40	116,43	53908,05
Грудень	72,84	26,05	36178,40	808,88	827,41	26,39	0,00	370,95	38314,73
Усього	591,08	104,16	443756,88	1916,04	2784,66	109,44	228,06	2395,05	451960,57

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Г

Таблиця Г.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі операторів організованих ринків капіталу) протягом січня-грудня 2021 року, (млн грн)

	Акція	Акція іноземного емітента	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Загальний підсумок
УБ	330,19	94,95	11436,32	51,66	1104,48	9,20	5,68	218,14	13290,61
ПФТС	256,68	8,47	216624,34	185,01	1275,52	100,23	222,38	1221,12	221543,78
УМВБ	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,12
ПЕРСПЕКТИВА	4,12	0,74	215696,22	29,38	404,67	0,00	0,00	955,79	217113,06
Усього	591,08	104,16	443756,88	1916,04	2784,66	109,44	228,06	2395,05	451960,57

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Г

Таблиця Г.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків
капіталу за видами ринку протягом січня-грудня 2021 року, (млн грн)

	Первинний ринок		Вторинний ринок			Усього на вторинному ринку	Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок		
УБ	100,30	100,30	6667,13	24,13	6499,06	13190,31	13290,61
ПФТС	420,45	420,45	8755,24	0,00	212368,10	221123,33	221543,78
УМВБ	0,00	0,00	0,00	13,03	0,09	13,12	13,12
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,00	70962,72	0,00	146150,33	217113,06	217113,06
Усього	520,75	520,75	86385,09	37,17	365017,57	451439,82	451960,57

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Д

Таблиця Д.1

Обсяг та кількість випусків акцій, зареєстрованих Комісією протягом січня-грудня
2022 року

Період	Обсяг випуску акцій, млн грн	Кількість випусків, шт
Січень	373,31	5
Лютий	13,08	2
Березень	0,00	0
Квітень	0,00	0
Травень	0,00	0
Червень	9,15	2
Липень	1032,58	2
Серпень	0,00	0
Вересень	790,30	2
Жовтень	450,50	1
Листопад	304,30	2
Грудень	32075,08	4
Усього	35048,30	20

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Е

Таблиця Е.1

Обсяг та кількість випусків облігацій підприємств, зареєстрованих Комісією
протягом січня-грудня 2022 року

Період	Обсяг випуску облігацій підприємств, млн грн.				Кількість випусків, шт
	Загальний обсяг зареєстрованих випусків, млн грн	Підприємства (крім банків та страхових компаній)	Банки	Страхові компанії	
Січень	450,39	450,39	0	0	14
Лютий	1221,05	1221,05	0	0	15
Березень	0	0	0	0	0
Квітень	0	0	0	0	0
Травень	0	0	0	0	0
Червень	0	0	0	0	0
Липень	70	70	0	0	1
Серпень	0	0	0	0	0
Вересень	50	50	0	0	1
Жовтень	0	0	0	0	0
Листопад	235	235	0	0	8
Грудень	0	0	0	0	0
Усього	2026,45	2026,45	0	0	39

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Є

Таблиця Є.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків
капіталу протягом січня-грудня 2022 року, (млн грн)

	УБ	ПФТС	УМВБ	ПЕРСПЕКТИВА	Усього
Січень	3335,90	28343,70	2,28	17109,84	48791,72
Лютий	3152,87	19330,98	2,17	22103,42	44589,44
Березень	82,69	1143,85	0,00	533,93	1760,47
Квітень	57,23	856,12	0,00	3520,69	4434,04
Травень	1016,14	886,71	0,00	2526,01	4428,86
Червень	476,73	1829,91	0,00	526,29	2832,93
Липень	330,75	603,75	0,00	133,97	1068,46
Серпень	1543,54	5460,72	0,00	1985,51	8989,77
Вересень	1987,24	4734,41	0,00	2271,32	8992,97
Жовтень	1033,52	2363,36	0,00	1934,88	5331,76
Листопад	1270,05	6437,82	0,00	5159,79	12867,67
Грудень	1130,17	11982,98	0,00	3434,78	16547,93
Усього	15416,82	83974,32	4,44	61240,43	160636,02

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня-грудня

2022 року, (млн грн)

	Акція	Акція іноземного емітента	Корпоративна облігація	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик України	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Усього
Січень	8,65	3,00	0,00	10,82	1447,32	12,12	0,00	134,10	48791,72
Лютий	12,02	11,21	9,47	8,68	2255,43	54,58	0,00	120,18	44589,44
Березень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1760,47
Квітень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4434,04
Травень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4428,86
Червень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2832,93
Липень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1068,46
Серпень	32,94	74,91	0,10	17,92	20,61	8,00	0,00	7,47	8989,77
Вересень	1,92	808,54	30,36	0,00	0,00	0,00	0,44	5,46	8992,97
Жовтень	4,38	35,87	57,71	0,00	2,76	0,00	643,75	0,00	5331,76
Листопад	2,59	1,06	52,64	24,11	70,76	0,00	923,52	0,00	12867,67
Грудень	29,25	2,01	47,59	0,00	22,42	13,58	728,37	41,98	16547,93
Усього	91,75	936,60	197,88	61,53	3819,30	88,28	2296,08	309,19	160636,02

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток 3

Таблиця 3.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі операторів організованих ринків капіталу) протягом січня-грудня 2022 року, (млн грн)

	Акція	Акція іноземного емітента	Корпоративна облігація	Облігація внутрішніх державних позик України	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик України	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Усього
УБ	88,18	412,26	11,26	13665,17	4,80	1171,48	45,58	3,05	9,24	15416,82
ПФТС	3,57	524,04	186,61	80172,14	55,66	2076,33	26,13	735,76	194,07	83974,32
УМВБ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,44
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,30	0,00	58987,88	1,06	571,49	16,57	1557,26	105,88	61240,43
Усього	91,75	936,60	197,88	152825,19	61,53	3819,30	88,28	2296,08	309,19	160636,02

Примітка. Складено автором за даними [61].

Додаток И

Таблиця И.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків
капіталу за видами ринку протягом січня-грудня 2022 року, (млн грн)

	Первинний ринок		Вторинний ринок				Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього на вторинному ринку	
УБ	0	0	4193,53	1,42	11221,88	15416,82	15416,82
ПФТС	73,36	73,36	6856,68	0,00	77044,28	83900,96	83974,32
УМВБ	0,00	0,00	0,00	4,44	0,00	4,44	4,44
ПЕРСПЕКТИВА	0,00	0,00	17320,64	0,00	43919,79	61240,43	61240,43
Усього	73,36	73,36	28370,84	5,87	132185,95	160562,66	160636,02

Примітка. Складено автором за даними [61].